

Poštnina plačana v gotovini.

PRIJATELJ

ŠTEV. 10 * OKTOBER 1939 * LETO XIII.



Avgusta Danilova
v vlogi Mesaline



4.

stran
našega
novega
kataloga

»Senzacionalne

ponudbe«

katerega
dobite
brez-
plačno



S 7-8 Muški šešir, od dobrog pusta u modnim bojama, reklamna cijena Din 36.—, bolji, podstavljen svilom Din 50.—, veoma fin, sa atlas podstavom komad Din 60.—

36.—



S 7-9 Muški šešir, od pusta zečje dlake, modna fazona u svim modnim bojama Din 115.—, od meliranog pusta Din 125.—, najbolji, od jednobojnog pusta, komad Din 150.—

115.—



S 7-12 Lovačka kapa, od smeđe Napa kože, sa krznom, opšivenim stilnikom za uha Din 75.—

75.—



S 7-11 Sportska kapa, od uzorkovane tkanine u raznim bojama Din 12.—, od plavog, sivog ili smeđeg pusta Din 18.—

12.—



S 7-10 Dječji tirolski šešir, od zelenog ili smeđeg pusta, sa svilenim gajlanom komad Din 26.—, pero (po sebnju) Din 3.—

26.—



S 7-14 Muški pullover, bez rukava, od poluvune, u raznim bojama, reklamna cijena Din 27.—, vuneni Din 33.—

26.—



S 7-2 Svileni šal, raznobojno, prugasti, reklamna cijena komad Din 26.—



S 7-16 Muški vuneni prsluk, sa dugim rukavima, siv ili smeđji. Din 120.—, veoma fina vuna Din 175.—

120.—



50.—



S 7-15 Muški pullover, sa dugim rukavima, od melirane poluvune, u raznim bojama Din 50.—, od čiste vune Din 95.—

24.—

S 7-13 Dječji pullover, od poluvune, u raznim bojama, za dijete od godina
1—2, 3—4, 5—6, 7—8, 9—10, 11—12, 13—14
Din 24.— 27.— 30.— 35.— 38.— 40.— 43.—

S 7-3 Vuneni šalovi, u raznim bojama, različito uzorkovani, komad Din 15.—, teži, od vrlo fine vune komad Din 24.—



16.—

S 7-4 Gamase, od trajnog pusta, u raznim bojama, za kopčanje na dugmela, par Din 19.—, na »drukeru«, par Din 22.—, kožom paspulirane, par Din 28.—

19.—



S 7-7 Ženski kišobran, crni klot, Din 33.—, bolji Din 55.—, crna polusvila Din 80.—, uzorkovana svila Din 90.—, 33.—

28.—



25.—

S 7-21 Pamučne čarape, uzorkovane, razne boje Din 4.—, teže Din 6.—, odlične par Din 10.—

S 7-20 Vunene čarape, jednoboje, u raznim bojama, par Din 15.—, bolje Din 20.—, najfinije par Din 26.—

S 7-19 Čarape za platinare i lovce, od debele sive melirane vune, par Din 25.—, od fine vune, u raznim bojama, par Din 40.—



22.—



8.—

S 7-17 Sportske čarape, od čvrstog konca, sive ili smeđe, reklamna cijena Din 16.—

S 7-22 Vunene sportske čarape, u raznim uzorcima i bojama, par Din 22.—, teže Din 28.—, još teže Din 35.—

S 7-18 Modne sportske čarape, uzorkovane, razne boje i uzorci, reklamna cijena Din 8.—, teže Din 12.—, još teže Din 14.—



14.—

S 7-6 Muški kišobran, crni klot, drveni štap, Din 28.—, bolji Din 33.—, dobra svila Din 80.—

S 7-23 Čarape »Zlatni ključ«, od najfinijeg flor konca, uzorkovane u raznim bojama, neobično trajne, reklamna cijena Din 14.—

v e l e b l a g o v n i c a

Kastner & Ohler

Z a g r e b , I l i c a 4 i n 6

Vzlic situaciji, ki je nastala, moremo svojim stalnim odjemalcem nuditi v novi sezoni razen znano velike izbire **TUDI NIZKE CENE** kakor vedno doslej.



Rešitev ugank štev. 9

Premikalnica: Pariz, Praga, Dunaj.
Skrivalnica: Stara navada, železna srajca.

Številnica: Ti očeta do praga, sin tebe čez prag.

Magičen lik: razor, Avala, zaliv, oliva, ravan.

Izpopolnilnica: Tiha voda bregove podira.

Enačba: Kočevje.

Rešitev križanke štev. 8.

Vodoravno: 1. n, hudodelec, morebiten, j. — 2. ga, šarovit, p, bolezen, ml. — 3. dol, repek, pek, varan, kar. — 4. Iran, dih, baron, nak, mlaj. — 5. rokav, s, parobek, č, nemoč. — 6. poper, doli, aman (nama), nered. — 7. Simon, p, požirek, r, Perun. — 8. resa, nov, cigan, nat, buša. — 9. ven, semit, Don, letos, nem. — 10. ec, ribolov, r, kolotek, ne. — 11. l, zaročenec, kamenolom, n.

Navpično: 1. nadir, Savel. — 2. goropisec. — 3. h, lakomen, z. — 4. aš, napor, Ra. — 5. dar, ven, sir. — 6. oreh, r, nebo. — 7. dopis, pomoč. — 8. deve, d, vile. — 9. lik, pop, ton. — 10. te, balon, ve. — 11. c, Parižan, c.

Uganke štev. 10

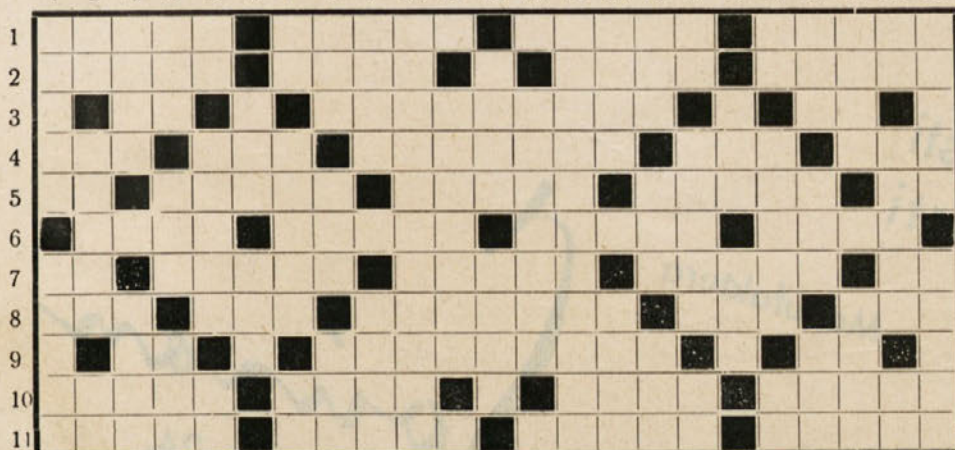
KRIŽANKA. (12 točk.)

Vodoravno: 1. mejaš, prevara, deli telesa, nadležna žuželka. — 2. robota, kurivo istega izvora kakor premog, samogl., zavoj (tudi vrtoglavica), obleka. — 3. sogl., okrajš. ali (obr.), sogl., nezvest, sogl., karta, sogl. — 4. del glave, obrtnik, «ki sedi pri dobrem koritu», jeza, slavnostna pesem. — 5. predlog, rečica, pridevnik iz besede «diva», sad juž. drevesa, števnik. — 6. ponovno, del vlaka, del Jugoslavije, poljedelčevo orodje (obr.) — 7. pomož.

glag., je sveta vladar, poplava, finsko jezero, veznik. — 8. četverononožec, orožje, s pikami posuta (t = i), veznik, os, zaimek. — 9. samogl., predlog, sogl., višine, sogl., tukaj (obr.), sogl. — 10. rokodelec, svojilni zaimek, sogl., vrednost, žen. ime. — 11. žen. ime, samica domače živali, pomožni duhovnik, naslov.

Navpično: 1. del sobe, prislov (predlog). — 2. pivo, zakrivljen nož, os. zaim. (obr.). — 3. mast, sogl., ampak.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23



Kneippovo
SLADNO KAVO

— 12. pero, Igor. — 13. m, Kobarid, k. — 14. ob, Nemec, ka. — 15. rov, kak, lom. — 16. elan, n, tele. — 17. berač, notar. — 18. Izak, n, Oton. — 19. ten, Nep.; sel. — 20. en, jereb, ko. — 21. n, Kamerun, m. — 22. malodušen. — 23. čmrlj, namen.

Veriga: koleraba — banana, napaka, kakao, oče, čelo, loza, zakon, konva, vaba.

Posetnica: Državni uradnik.

— 4. reka brez glave; pedenj, del leta. — 5. pritrdilo, čas. prislov, egipt. božanstvo. — 6. števnik, mutast. — 7. mrčes, obrtnik, pisemska kratica (obr.). — 8. kovina, ozir. zaimek, naselje. — 9. očka, sogl., oblika glagola pisati. — 10. slov. beseda za «etnograf». — 11. samogl., južnoamer. reka, samogl. — 12. bajeslovno bitje (obr.), lepo vedenje (tudi pevski izraz). — 13. sogl., posebno (obr.), predlog. — 14. pisatelj. — 15. uravnava (pravec), predlog, očka. — 16. glas, os. zaimek, žen. ime. — 17. os. zaimek (obr.), padavina, ploskovna mera. — 18. tekočina, žen. glas. — 19. čas. veznik, vrata, veznik. — 20. slavnostna pesem, žen. ime (obr.), priprava za merjenje časa. — 21. živilo, samogl., omlačen snop. — 22. okrajšana vpraš. členica; grad pri Trstu; pomožni glagol. — 23. velika povest, hudič (obr.).

Zamenjalnica.

(10 točk.)

rad, vera, selo, rezba, okat, doli, tesno, lepa.

Pri vsaki besedi premenjaj črke, da dobiš nove besede. Njih začetnice ti povedo rodniško ime našega sodelavca.

Posetnica. (5 točk.)

N. Koranič

Ta mož je našemu listu zvest. Kdo je?

Enačba. (8 točk.)

$(a-b) + (c-č) + (d-e) + (f-g) = x$
a = moško ime, b = človek, c = majhna vdrtna, č = žensko ime, d = vežbanje telesa, e = naznanitev oblasti, f = bolezen, g = navedbo, x = slovenska revija.

Nadaljevanje na str. 383

Jessen



Za gospoda in damo —
plašči, kostumi, površniki,
suknje, obleke:
angleške posebnosti
in pariške novosti

Manufaktura

T. V. S.

Sarivan

Mestni trg 24.

Tone Čufar:

Žena v stiski

(Nadaljevanje.)

Stricu pa je bilo povšeči, da ga prosi, četudi le v šali. Mudilo se mu je v pletilnico in ji je samo požugal. Minka je potem oblekla otroka in urejala stanovanje. Nanosila je drv in premoga iz kleti. Ko je pa stopila na hodnik po vodo, se je prizibal po stopnicah njen mož. Zdrznila se je, pograbila še ne polno pošodo in odšla v stanovanje. Zakleniti pa ni utegnila. Matevž je bil takoj za njo, poropotal je po vratih, ki mu jih je pred nosom zaprla, pokljukal je in odprl. Sprva je hotela tiščati vrata, a se je premislila, ker bi preveč rogovilil. Prestopil je prag. Takoj je spoznala, da ni čiste glave. Izzivalno je gledal in se držal na smeh kakor večkrat, kadar se je opil «na korajžo», da je laže iztresel, kar ga je tiščalo.

«Ha, ni napačno, če ima človek dobrega strica!»

Minka je molčala. Zbala se je, da bi je ne pretepel, in je gledala, da ji ni prišel preblizu. Na srečo je bilo okno odprto. Če bi namerjal kaj hudega, bi že sklicala ljudi. Matevž je videl, da se mu izmika, in jo je hotel ostrašiti. Šel je proti njej, ona je pa začela vpiti, naj jo pusti pri miru. Tedaj je zajokal otrok. Matevž je obstal, se ozrl po njem in ga ugledal na zgledu otomane za vrati. Stopil je bliže in bi rad dekletce pomiril, pa je jokalo zmeraj bolj.

«Že otrok te pozna, kaj znaš», mu je oponesla Minka.

On se ji je pa zlobno smejal, nobene volje ni pokazal, da hoče oditi, in razjezil se ni kakor drugekrat. Otroka je vzel v naročje in ga poučkal, a otrok se mu je izvijal iz rok. Trdo ga je posadil na otomano in si začel zvijati cigareto. Minka je jasno čutila, da hoče z otrokom pritiskati nanjo. Kakor ji je bila deklica pri srcu, je vendar zdaj želela, da bi je ne bilo na svetu. Vse drugače bi bilo, manj pravice bi imel do nje, ona pa manj težav, manj skrbi in dosti, dosti več prostosti. Lahko bi šla kamorkoli, sama bi se že kako prebila, tudi brez dela v tvornici, ki se ji je obetal in jo vezalo na predmestje. Jezilo jo je, da se Matevž iznenada toliko ukvarja z malo. Težko ga je gledala, ko ji je še vedno kimal in pomežikoval.

«Povej, kaj bi rad!» je rekla osorno, da bi čimprej odšel.

«Po tebi se mi je stožilo in po temle črvičku. Dolg čas mi je.»

«Ti bi mi rad nakopal še katerega, da bi se ubijala z njim. To si kar izbij iz glave. Midva sva zgovorjena,

da veš! Dobrega mi ne boš nič dal, toliko te že poznam, slabega sem pa sita.»

«Belgijskega falota imaš zdaj v oltarju! Še žal ti bo!»

«Nehaj! Česa mi more biti bolj žal kakor tega, da sem si tebe nakopala na glavo. Zmeraj si me preklinjal; bodi zadovoljen, da ti dam mir. Vsaj enkrat pokaži malo pameti in pojdi!»

«Tako poceni se pa ne dam. Preveč bi ti ustregel. In otrok, nanj mislim. Razumi to!»

«Ne boj se zanj! Še nikoli se mu ni tako godilo ko zdaj.»

«Misliš, če je tebi morebiti dobro z ono barabo, da je njemu potem tudi. Brez strehe smo in to naj bo dobro. Hudičevo si mi zagodla. Ali je bilo treba ubogati gospodarja? Nič mi ne poveš; kar sama vse odločáš! Kje imaš opravo?»

«Zmeraj zvoniš po toči.»

Mirno mu je to rekla in pogumno stopila bliže k njemu ter vzela otroka k sebi. Tako je bila bolj varna pred njim. Iz stanovanja ga ni mogla vreči, navsezadnje je bil le njen mož in otrokov oče. Prej ali slej se morata tako ali tako še pomeniti. Z ljudmi, ki jih veže več kakor navadno poznanstvo, ni mogoče iti kar tako narazen.

«Hudiča, saj ni bilo treba kar ubogati. Naj bi nas s sodnijo izselili! Nalašč si mi to zagodla. O meni veš zmeraj povedati, da sem ves vragov, ampak ti si stokrat hujša!»

«Zdaj je, kar je. Prosim te, prizanesi mi vsaj enkrat s svojim natolcevanjem! Saj nič ne pomaga.»

Matevž je prikimal, kakor da je res vse zaman, kar ji govori. Vstal je, se spet držal na smeh in jo izzivalno gledal, da je komaj prenesla njegove oči. Stiskala je otroka k sebi in ga imela za ščit pred njim.

«Kje je pa oprava?» je vprašal.

«Nič nisi dal zraven, zato ti nič mar. Doma bi se bolj mudil, pa bi vse vedel.»

«Torej nočeš povedati. Prav! Jaz bom pa tebi vzlic temu zaupal zanimivo novico. Zaradi nje sem prišel sem. Mreno ti bom potegnil z oči. Ali veš, zakaj jo je prav za prav popihal oni falot iz Belgije?»

Govoril je počasi, s posebnim poudarkom. Njej je bilo sila mučno. Tako nerada je slišala, da ga je omenjal. Saj ni mogel niti enkrat zatajiti prezira, ki ga je čutil do Jože. In kdo ve, kaj ji bo povedal? Morda si je kaj izmislil in ga obrekuje samo zato, da bi jima skalil razmerje. Ni si ga upala vprašati, kaj ve o Joževi vrnitvi, želela je pa, da bi ji čimprej vse povedal in potem izginil. Matevž je pa čakal, vrtal vanjo z očmi in užival njeno zadrego. Potem je pa le spet odprl usta.

(Konec prihodnjič.)

CHOPINOV NOCTURNO

Ponosno se je dvigal nad sivozelenimi valovi Sana grad grofov Wieniawskih. Med starimi košatimi lipami je bil menda najlepši grad med Jaroslavom in Przemislom. Kdor je hotel vedeti njegovo zgodovino, se je lahko obrnil na staro gospo Marijo, ki je bila njegova duša in je poznala njegovo zgodovino do poslednje črke. Visoka, tip prave poljske plemkinje, ki ji je bilo že malone osemdeset let, je živela že bolj bolj zgodovino kakor življenje. Podrobno je vedela, kdo je grad sezidal, kdo je v njem živel in kdo izmed Wieniawskih je dal kri in življenje za slavo Poljske. Saj je bil njen oče Mihal najboljši prijatelj Kościuszkega, s katerim se je tolikokrat bojeval. Njen mož Henrik se je udeležil gališkega upora, in to je bil tudi konec njegove politične kariere. Poslej se je umaknil v zatišje in je živel samo svoji glasbi. Bil je rojen glasbenik. Na izprehodih ob Sanu je napravil svoje najboljše skladbe, ki jih je potem ponoči napisal na papir. Marija je poznala vsako izmed njih, do poslednje note in melodije. Poznala pa je tudi skladbe drugih komponistov, Beethovena, Liszta in zlasti Chopina. Med njegovimi skladbami ji je najbolj ostal v srcu Nocturno, katerega ji je znal Henrik edinstveno zaigrati. To skladbo ji je igral, ko še nista bila poročena, in igral jo je dolgo v noč na poročni dan. To je bilo prav za prav njegovo poročno darilo.

«Ah, moj Bog, Henrik —» je vzdihnila ob spominu in oko se ji je orosilo. Toliko let že sanja svoj sen pod hladno marmorovo ploščo v župni cerkvi, ona pa straži tukaj rod, njegovo čast in slavo. Henrik — Henrik — in spet je v duhu videla brezoblačni avgustov dan. Lipov gaj je bil en sam vonj, eno samo brenčanje čebel. Zamežala je, in v duši ji je zvenel Chopinov Nocturno. In spet ji je v duši vstalo trdno upanje, da se bodo nekega dne po tiho odprla vrata in nekdo bo vstopil in ji še enkrat zaigral njen nocturno, tako navdušeno, tako strastno, kakor ga je znal igrati samo Henrik. In potem bo odšla tudi ona, zaprla bo oči in zletela daleč, daleč...

Tako so jo zalotili soparni julijevi dnevi usodnega leta 1914., ko je svet gledal iz oči v oči neizprosnemu črnemu viharju in vseuničujoči vojni. Njen sin je odšel kot avstrijski polkovnik na srbsko fronto, sinaha z otroki v Krakov, samo ona je ostala kot duh stražar v rodbinskem gradu.

«Prišli bodo Moskali, ubili te bodo, mama», so ji prigo-varjali otroci, ona pa je imela vedno samo en odgovor:

«Naj pridejo! Tukaj sem zrastle in tukaj bom tudi umrla, če je božja volja.»

Ostala je s služabništvom, nadzorovala gospodarstvo in s smehljajem na stisnjenih ustnicah sprejela avstrijski štab, ki je zasedel njen gradič. Kadar je imela le količkanj miru, se je zaprla v možovo delavnico. Tam je sedela v starem naslanjaču, gledala pozlačene hrbte knjig in stari klavir in note zraven njega. Sanjala je in sanjala — in čas je šumel nad njeno srebrno glavo...

*

Mrak je že legel na zemljo, ko je prišel stotnik Havlik s petimi častniki v grad. Vsi so bili zaprašeni, spoteni; štiri dni so že bežali z umikajočo se armado od Rawe Ruske in šele za reko Sanom so se oddahnili.

«Vrag vzemi vse rekvizicije — tukaj, prijatelji, ostane!»

«Ampak saj imamo Ruse za petami, gospod stotnik», je ugovarjal mladi poročnik Krippner, Nemec.

Res je bilo iz daljave slišati neprestano in zmeraj bolj se bližajoče topovsko streljanje.

«No, za zdaj nas brani San in potem — saj je tukaj še naš štab —» je pokazal stotnik Havlik h grajskim vratom, kjer je stala ordonanca.

Mimo častnikov je šel star mož, gotovo eden izmed služabništva. In zdajci se je porodila stotniku Havliku misel.

«Halo, vi ste tukajšnji človek, kajne?»

«Proše pana, kaj želite?»

«Ali nimate v gradu klavirja?»

Stari sluga se je prestrašil in premeril s pogledom obra-ze častnikov. Slednjič je spravil iz sebe:

«Imamo klavir, imamo, velkomožni gospod.»

«Kaj? Imate?»

«Gospa grofica ga ima — proše pana —»

«Gospa grofica je še tu? In kje je klavir?»

«Tam v zadnji sobi na vogalu.»

«In čigav je grad?»

«Wieniawskih, velkomožni pane, Wieniawskih —»

«Fantje — čez četrto ure sem spet tukaj — vi pa se medtem ozrite po kakem proviantu.» In stotnik Havlik je tekel kakor blazen v grad.

«Kaj je z njim?»

«Res — slišite?» je kazal preplašeni poročnik Krippner v smeri proti reki Sanu.

«Prijatelji,» je pojasnjeval častnikom Havlikov prijatelj Hana; «z Vladom sem skupaj od mobilizacije in ga poznam kakor svoje čevlje. Da ga boste razumeli! To je Čeh muzikant. V civilu je ravnatelj glashene šole in skladatelj. Zrastel je s klavirjem kakor z najdražjo ljubico, in zdaj pomislite: že mesec dni ni videl klavirja! No, privoščimo mu to veselje in pojdimo! V najhujšem primeru ostane Moskalom za talca. No, idimo, idimo!»

Medtem je Havlik begal po starem gradu, iz sobe v sobo. V sobi, kjer je bil naseljen štab in kjer sta ravno dva kadetna aspiranta zavijala mape in načrte in je korporal odstranjal telefon, se je za hip ustavil, kakor da nekoga išče. Potem je salutiral in planil v salon, kjer je zagledal črn klavir. Roka mu je v nedečakljivi naglici padla na klaviaturo. Zdajci je za trenutek obstal, pogledal je kup not in oko mu je obtičalo na zlatordečih platnicah z napisom Liszt, Liszt? Liszt? — Ne, ne, to ne spada v to razpoloženje! Nekaj tonov te dežele zaigraj! V duši so mu vstajale postave iz Sienkiewiczjevih Križarjev, postava gospoda Wolodyovskega, Miczkiewiczzevega gospoda Tadeusza — in zdajci ga je zavzela melodija Chopinovega Nocturna, srebrna, sanjava, kakor stkana iz luninih žarkov...

Salon se je stresel od mračnih akordov, zastore na oknu je nekaj vzvalovilo — in ko je prišel potem krasni apasionato, poln prirodne sile, mu je bilo, kakor da se je na njegovo roko tiho položila druga roka. To ni bila več dvo- ročna, ampak četveročrna igra, strastna, silna, vse prevladujoča...

Stotnik Havlik je končal. Nastala je tišina. Zdajci se je nenadno zablistalo, razsvetlilo salon, in takoj nato je zagrmelo. Potem se je oglasila vojaška trobenta, ki je klicala na vzbuno. Havlik je pobral čepico, si jo nasadil na glavo, toda v tistem hipu je začul v tišini salona globok vzdih. Vnovič se je zablistalo. In zdaj, glej, pri oknu je zagledal v starem izrezljanem naslanjaču črno gospo. Sivi lasje in kakor kreda bel obraz so ga navdali z grozo. To je bila le sekunda, toda on je jasno ujel dvoje velikih žalostnih oči, zalitih s solzami, oči trpečih, prosečih, a tudi zahvaljujočih se. In koščena roka kakor da se je nekoliko dvignila in ga hotela zadržati, vsaj za trenutek, preden izpregovorijo usta.

Kaj vse je v tem hipu prešinilo Havlikovo glavo! Je li to privid ali resničnost? Osamela, vojni vihari prepuščena starka ali simbol iznova na križ pribijane Poljske?

Stotnik Havlik je z vso silo odprl vrata, begal po sobi, kakor da ga preganjajo furije, se zaletaval v stole, se spotikal ob preproge, dokler ni prišel slednjič ven. Zajahal je konja in dirjal skozi lipov dvored — medtem ko so se za Sanom v oblakih prahu zdaj pa zdaj posvetile prve kozaške sablje...

*

Marija, grofica Wieniawska, je sedela kakor kip. Zdela se je sama sebi, kakor da je pogreznjena v globoke sanje. Grmenje, dež in bobnenje topov — kakor da je vse to sprejemala zadaj za steno svojih čutov. Tako daleč ji je bilo vse to.

Tudi hrup in zmeda v gradu, topot prestrašenega in bežečega služabništva, mukanje krav — nič je ni prebudilo iz njenega zavzetja in strmenja.

Zaman ji je prigovarjal stari Kazo, njen najzvestejši služabnik, zaman jo je rotil, naj zapusti grad, češ da je že najvišji čas in da že čaka zunaj kočija — stara gospa je nepremično sedela v starem naslanjaču. Slednjič ga je energično odpravila:

«Pojdi, Kazo, pojdi! Jaz ostanem tukaj. Tu sem zrastle in tu bom tudi umrla.»

Zunaj je topo počilo, potem je strašno zabobnelo, padlo je nekaj na tla, da se je zemlja stresla.

«Presvetla naša gospa — — to — —»

«No, kaj? Lipa?»

«Da, lipa — lipa — granate padajo sem —»

Karel Čapek:

KAKO JE IZGINIL IGRALEC BENDA

Drugega septembra je izginil igralec Benda, mojster Jan Benda, kakor so mu pravili od takrat, ko je z enim samim zamahom dosegel enega izmed najvišjih klinov igralske slave. Drugega septembra se ni prav nič zgodilo. Postrežnica, ki je prišla ob deveti uri zjutraj pospravljat Bendovo sobo, je našla posteljo razmetano in vse v neredu, kakor je bilo pri Bendi navada, le gospoda mojstra ni bilo doma. Toda to ni bilo prav nič neobičajnega. Po svojem skrajšanem načinu je spravila sobo v red in odšla naprej za delom. Dobro. Toda odslej ni bilo po igralcu Bendi ne duha ne sluha.

Gospa Mareškova (to je postrežnica) se temu ni bog ve kaj čudila. Prosim vas, tile igralci, to so vam kakor cigani. Kdo ve, kam je šel igrati ali filmat. Toda po desetem septembru so pričeli povpraševati po igralcu Bendi. Moral bi bil priti v gledališče, kjer so se pričele skušnje za Kralja Leara. Ko ni bilo Bende niti k tretji skušnji, so se vznemirili in iz gledališča telefonirali doktorju Goldbergu, Bendovemu prijatelju, ali morda ve, kaj je z Bendo.

Doktor Goldberg je bil kirurg in je z operacijami slepega črevesa zaslužil ogromno denarja. To je že takšna židovska specialiteta. Sicer je bil debel človek z debelimi zlatimi naočniki in debelim zlatim srcem. Gorel je za umetnost, sobo je imel od stropa do tal ovešeno s samimi slikami in je vdano ljubil igralca Bendo, ki je gojil do njega prijateljsko zaničevanje in mu z neko blagohotnostjo dovoljeval, da je zanj plačeval. To, med nami povedano, ni bila ravno malenkost. Pri vseh sardanapalskih krokarijah in divjih izgrelih, ki so tvorili drugo plat znamenitosti velikega igralca, si ni bilo mogoče misliti tragične Bendove maske brez žarečega obraza doktorja Goldberga (ki pa je pil samo vodo).

Temu doktorju so torej telefonirali iz gledališča, kaj je z Bendo. Odgovoril je, da nima pojma, da pa bo pogledal k njemu. Nečesa pa ni povedal, namreč da ga že sam ves teden išče po nočnih lokalih in izletniških hotelih z zmeraj večjim nemirom. Mučila ga je slutnja, da se je Bendi kaj pripetilo. Bilo je tako: doktor Goldberg je bil, kolikor je mogel dognati, poslednji, ki je videl Jana Bendo. Nekako proti koncu avgusta je z njim podvzel še triumfalen nočni pohod skozi Prago; potem pa Benda ni prišel na noben sestanek več. Morda je bolan, si je končno rekel doktor Goldberg in se nekega večera odpeljal na Bendovo stanovanje. Bilo je ravno 1. septembra. Pri vratih je zvonil. Nihče ni prišel odpirati, toda znotraj je bilo slišati neki šum. Doktor je dobrih pet minut vlekel za zvonce. Zdajci so se zaslišali koraki, in vrata so se odprla. Med njimi je stal Benda, ognjen v domačo haljo. Doktor Goldberg se ga je prestra-

«Moskali?»

«Ne, Nemci — streljajo — da bi Moskalom onemogočili prehod čez San.»

Nov pok, še hujši prasket, grad se je majal v temeljih.

«Beži, Kazo, le beži!»

Toda to je govorila že v prazno. Stari sluga je medtem že izginil.

Potem je ogenj skočil na streho drvarnice, rdeči plameni so metali fantastične odsvite v staro delavnico — strašno je počilo — strop se je sesul — padel na klavir, da so strune zaječale. Okvir dedovega portreta se je zagugal — in zdaj jo je nekdo prijel za vrat — «Moj Bog — Henrik — Henrik — —»

*

Ko so jo drugi dan našli neki vojaki v razvalinah razstreljenega gradu, je sedela Marija, grofica Wieniawska, v svojem naslanjaču, kakor bi spala. Na grlu je bila črna rana od črepin granate — na hladnih ustnicah pa smehljal. Kakor da ji je nekdo na klaviaturi njene duše igral njen nocturno.

šil: tako divji je bil videti slávni igralec. Lasje so mu razmršeni in zlepljeni; brade si tudi že dober teden ni obril. Zdel se je upadel in umazan. «A, vi ste?» je rekel nevljudno. «Kaj želite?»

«Za Boga, kaj se vam je pripetilo?» je presenečeno vzkliknil doktor.

«Nič!» je odvrnil Benda. «Ne grem nikamor. Razumete? Dajte mi mir!» In Goldbergu je pred nosom zaprl vrata. — Drugi dan je izginil.

Doktor Goldberg je ves v skrbeh buljil skozi debele naočnike. Nekaj tu ni bilo v redu. Od hišnika, kjer je Benda stanoval, je zvedel samo to, da se je tisto noč, morda je bilo vprav drugega septembra, ustavil okoli tretje ure pred hišo avto. Nihče ni izstopil, marveč le trobil je s hupo, kakor bi nekemu v hiši dajal znamenje. Slišal je, da je šel nekdo iz hiše in zaloputnil hišna vrata za seboj. Potem je avto odpeljal. Kakšen je bil avto, tega kajpak hišnik ni vedel, ker ga ni šel pogledat. Ob tretji uri zjutraj človek ne leze iz postelje, če mu ni treba. Toda hupa je trobila, kakor da se ljudem zelo mudi in ne morejo malo počakati.

Gospa Mareševa je izjavila, da gospod mojster ves teden ni šel iz hiše (morda samo ponoči). Ni se bril in menda tudi ne umival. Vsaj videz je bil tak. Hrano si je dajal prinašati domov. Pil je konjak in se valjal po zofi. To je bilo vse. Zdaj, ko je začelo skrbeti tudi druge ljudi, kam je izginil Benda, je šel doktor Goldberg znova h gospe Mareševi.

«Poslušajte, mamica,» je rekel, «ali veste, kakšno obleko je imel na sebi gospod Benda, ko je šel iz svojega stanovanja?»

«Nobene,» je rekla gospa Mareševa. «Saj to je tisto, kar mi ne ugaja. Bil je brez obleke. Vse njegove obleke poznam in vse vise v sobi. Niti enih hlač ne manjka.»

«Da bi bil odšel samo v perilu?» je mislil doktor Goldberg in se čudil.

«Niti v perilu ne,» je dejala gospa Mareševa, «niti v čevljih. Prav to je čudno, gospod. Veste, vsak kos njegovega perila imam zapisan, ker ga nosim v pralnico. Pravkar so ga oprali, in jaz sem mu ga zložila in preštela. V perilniku ima osemnajst srajc, nobena ne manjka, tudi robec ne, prav nič. Samo enega kovčega ni, ki ga vedno jemlje s seboj. Če je odšel, je moral biti povsem nag.»

Doktor Goldberg je bil zelo resen. «Mamica,» je rekel, «ko ste pospravljali drugega septembra zjutraj, ni bil posebno velik nered? Je bilo morda kaj razbito? Vlomljena vrata —?»

«Nered?» je menila gospa Mareševa. «Nered je bil kakor vedno. On, gospod Benda, je bil tak prašiček, gospod. Sicer pa tam ni bilo bog ve kakšnega nereda. Toda povejte mi, kam je mogel iti, če ni imel na telesu niti krpe?»

Doktor Goldberg je vedel o tem prav tako malo kakor ona. V največji skrbi se je obrnil na policijo.

«No prav», je rekel policijski uradnik, ko mu je dr. Goldberg vse razodel, kar je vedel. «Iskali bomo. Toda vse to, kar ste povedali, da je bil ves teden doma zaprt, da se ni bril ne umival, da se je valjal po zofi, pil konjak in se izgubil nag, to, gospod, se zdi, hm, da je nekak —»

«Delirij», je vzkliknil dr. Goldberg.

«Da», je rekel uradnik. «Recimo samomor v blaznosti. Veste, pri njem bi se temu ne čudil.»

«Toda morali bi najti vsaj njegovo truplo», je menil doktor Goldberg. «In potem, kako daleč bi mogel priti nag? Pa čemu je vzel s seboj kovčeg? In voz, ki ga je čakal pred hišo —? Gospod, to je bolj podobno begu.»

«In», se je spomnil uradnik, «ali je imel dolgove?»

«Ne», je rekel hitro doktor. Sicer je imel Jan Benda veliko dolgov, ampak zaradi njih si ni belil glave.

«Ali... recimo, kak osebni škandal... nesrečno ljubezen, ali lues, ali sploh kako večjo skrb?»

«Kolikor vem, ne», se je spomnil na eno ali dve reči, a je šel mimo njih. Sicer pa je vse to komaj bilo v zvezi s tem, da je igralec Benda tako nerazumljivo pobegnil. Ko se je vračal domov s policije — seveda policija stori, kar je v njeni moči — je razmišljal o tem, kar je vedel o tej Bendovi plati. Tega ni bilo mnogo:

1. Benda je imel nekje za mejo legitimno ženo, za katero ni prav nič-skrbel.

2. V Holešovicah si je vzdrževal neko dekle.

3. Imel je razmerje, in sicer tako imenovano pohujšljivo razmerje z gospo Greto, ženo velikega tovarnarja Korbela. Ta gospa Greta je hotela za vsako ceno igrati, in zato je gospod Korbela finansiral nekaj filmov, v katerih je njegova soproga igrala seveda glavno vlogo. Znano je bilo, da je Benda ljubimec gospe Grete, da gospa Greta za njim potuje in se niti več tako ne paži, kakor bi se spodobilo. Sicer pa Benda ni nikoli o teh rečeh govoril. Preziral je vse to na pol z neko dostojanstvenostjo, na pol pa s cinizmom, ki je Goldberga mrznil. Ne, si je rekel doktor brezupno, v zasebnih Bendovih zadevah se nihče ne spozna. Naj me vzame vrag, če ni v tem kaka umazana storija; toda to je že stvar policije.

*

Doktor Goldberg gotovo ni vedel, kaj dela policija in kakšne so njene poti. Z rastočo malodušnostjo je čakal, da dobi kako obvestilo. Medtem je minil mesec, odkar je izginil igralec Benda. O Janu Bendi so pričeli govoriti v preteklem času.

Nekega večera je doktor Goldberg srečal starega igralca Lebduška. In ko sta se pogovarjala, je nanek beseda seveda tudi na Bendo. «Gospod, to je bil umetnik», se je spominjal stari Lebduška. «Spominjam se ga, ko mu je bilo kakih pet in dvajset let. Vražji fant, ta je igral Osvalda! Veste, da so ga hodili gledat mladi medicini, da bi videli, kakšna je paraliza? Tedaj je prvič igral kralja Leara. Poslušajte, ne vem, kako je igral, ker sem neprestano gledal samo njegove roke. Imel je roke kakor osemdesetleten starček, mršave, izsušene, uboge roke —. Še danes ne vem, kako si je napravil take roke. Saj se znam maskirati, ampak tega, gospod, ne zna napraviti nihče razen Bende. To zna ceniti samo igralec.»

Doktor Goldberg je kar užival, ko je poslušal igralski nekrolog Janu Bendi.

«Bil je temeljit igralec, gospod», je vzdihnil Lebduška. «Kako je sekiral gledališkega krojača! Ne bom vam igral kralja, je kričal, če mi prišijete na suknjo takele revne čipke! Gledaliških slepil ni prenesel na sebi. Kadar bi bil moral igrati Othella, je pretaknil vse trgovine s starinami, da je našel star renesančni prstan; tega je moral imeti na

prstu, kadar je igral Othella. Rekel je, da laže igra, ako ima na sebi nekaj pravega. Saj to ni bila igra, to je bilo pravo preutelešenje», je rekel nekako negotovo Lebduška, ne vedoč, ali se je prav izrazil. «In kadar je igral, je bil v odmorih zmeraj prostaški kakor polir in se je zaklepal v svojo oblačilnico, da bi ga ne iztrgali iz njegove vloge. Zato je toliko pil, ker mu je šlo na živce», je rekel Lebduška zamisljeno. «Grem v kino, gospod», je rekel ob slovesu.

«Pojdem z vami», se je ponudil doktor Goldberg, ki ni vedel, kako bi prebil večer. Igrali so neki mornarski film, toda doktor Goldberg ni niti prav vedel, za kaj gre. Skoraj s solznimi očmi je poslušal, kako je stari Lebduška blebetal o Janu Bendi.

«Ni bil igralec», je pravil Lebduška, «bil je pravi vrag. Ni mu zadostovalo eno življenje; to je tisto. V življenju je bil prašič, gospod doktor, na odru pa je bil resničen kralj ali resničen izvržek. Gospod, kako je znal zamahniti z roko! Kakor da bi vse življenje samo zapovedoval. In pri vsem tem je bil njegov oče le brusač, ki je hodil iz kraja v kraj. Poglejte tegale brodolomca! Na pustem otoku je, pa ima, tepec, ostrizene nohte. Vidite, kako ima brado samo prilepljeno? Ko bi ga igral Benda, bi si dal rasti pravo brado, in za nohti bi imel resnično umazanijo... Kaj pa, gospod doktor, kaj je nenadoma z vami?»

«Oprostite», je zajecjal doktor Goldberg in vstal. «Nečesa sem se spomnil. Hvala vam!» In že je tekel iz biografa. Benda bi si dal rasti pravo brado, je ponavljal. Benda bi si dal rasti pravo brado! Da se nisem tega že prej domislil!

«Na policijsko stražnico!» je zakričal, ko je skočil v prvi taksi. In ko je prišel k načelniku straže, ki je imel nočno službo, je zahteval z mnogimi vzkliki in prošnjami, naj za Boga takoj, res takoj doženejo, ali niso drugega septembra ali pozneje kdaj našli kjer si bodi trupla neznanega potepuha, da, kjer si bodi, prosim! Proti pričakovanju je šel načelnik straže takoj gledat ali vpraševati, bolj iz dolgega časa kakor iz vneme ali iz zanimanja. Medtem se je doktor Goldberg potil od razburjenja, ker se mu je posvetilo nekaj strašnega.

«Torej, gospod», je rekel načelnik straže, ko se je vrnil, «drugega septembra je našel logar v krivoklatskih gozdovih truplo neznanega potepuha, ki mu je bilo približno štirideset let. Tretjega septembra so potegnili v Litomeřicah iz Labe neznanega moškega. Bilo mu je morda trideset let. V vodi je bil vsaj že štirinajst dni. Desetega septembra so dobili v Nemškem Brodu neznanega obešenca kakih šestdesetih let...»

«O tistem potepuhu se ne ve nič natančnejšega?» je brez sape vprašal doktor Goldberg.

«Umor», je rekel vodja stražnikov in si pozorno ogledoval vznemirjenega doktorja. «Orožniška stanica je javila, da je imel razbito lobanjo s topim predmetom. Raztelesovalni izvid je: alkoholik, vzrok smrti: ranjeni možgani. Tu je fotografija», je rekel načelnik straže in izvedeniško dodal: «Ejdun, tega so pa zdelali!»

Na fotografiji je bila dopasna slika moškega telesa. Oblečen je bil v ušive cunje, srjaco je imel razpeto. Tam, kjer imajo ljudje čelo in oči, je bil samo strašen šop zlepljenih las in nečesa, kar je bila morda koža ali pa kosti. Samo ježasto strnišče na bradi in pol odprta usta so bila še podobna človeku. Doktor Goldberg se je stresel kakor list. Je to...? Ali bi to mogel biti Benda?

«Ali je imel... imel kaka posebna znamenja?» je izgrgal.

Načelnik straže je pogledal v nekak register. «Hm. Velikost: meter sedemdeset osem, lasje osiveli, zobje: precej pokvarjeni...»

Doktor Goldberg se je glasno oddahnil: «Torej ni on. Oprostite», je blaženo blebetal, «da sem vas nadlegoval, toda to ne more biti on. To je izključeno.»

To je izključeno, se je tolažil v mislih, ko se je vračal domov. Morda je živ: morda, Bog, morda sedi v Olimpiji ali Pri črni Katri...

To noč je doktor Goldberg znova obšel nočno Prago. Pil je svojo steklenico vode, kakor prej, ko je še kraljeval Jan Benda in bulžil skozi naočnike v vse kote. Toda Bende ni

bilo nikjer. Proti jutru je doktor Goldberg prebledel, si rekel na glas, da je idiot, in stekel k svoji garaži.

Že navsezgodaj je bil pri okrožnem glavarstvu in dal vzbuditi glavarja. Na srečo se je izkazalo, da je tega gospoda že nekoč lastnoročno razrezal in zašil ter mu izročil v spomin slepo črevo v alkoholu. Posledica tega nikakor ne površnega poznanstva je bila, da je po dveh urah imel v rokah dovoljenje za ekshumacijo. Z zelo čemernim okrajnim zdravnikom je gledal, kako so izkopavali truplo neznanega potepuha.

«Pravim vam, gospod kolega,» je mrmral okrajni zdravnik, «po tem je že praška policija vpraševala. Čisto izključeno je, da bi bil to Benda. Tale je bil navaden umazan lump.»

«Ne vem,» je rekel z odporom zdravnik, «Gospod kolega, zdaj ne boste nič spoznali na njem. Prosim vas, saj je že mesec dni v zemlji —»

Ko je bil grob izkopen, je moral doktor Goldberg poslati po žganje, sicer bi ne bil grobarjev pripravil do tega, da bi dvignili in odnesli v mrtvašnico to nedoločljivo maso, ki je ležala na dnu groba, zašita v vreči.

«Pojdite si to sami pogledat,» se je okrenil okrajni zdravnik k doktorju Goldbergu in ostal pred mrtvašnico, kadeč močno cigaro.

Čez nekaj trenutkov se je iz mrtvašnice opotekel doktor Goldberg, bled kakor smrt. «Pojdite pogledat,» je rekel hripavo, šel znova k trupu in pokazal tja, kjer je bila nekoč človeška glava. Doktor Goldberg je s pinceto odgrnil to, kar so bile nekoč ustnice. Pokazali so se gnusno skaženi zobje ali bolje: rumeni kosi zob. «Tole si dobro ogledajte,» je vzdihnil Goldberg, šel s pinceto med zobe ter potegnil z njih nekaj črnega. Pod tem sta se pokazala dva bleščeča, močna kočnika. Toda dlje doktor Goldberg ni vzdržal. Stekel je iz mrtvašnice, držeč se z obema rokama za glavo.

Ko se je brž nato vrnil k okrajnemu zdravniku, je bil bled in žalosten. «Tu imate tiste tako zelo skažene zobe, gospod kolega,» je rekel tiše. «Bila je samo črna smola, ki si jo igralci pritrjujejo na zobe, kadar igrajo starčke ali popotnike. Ta umazani lump je bil igralec, gospod kolega.» Brezupno je zamahnil z roko: «In pri vsem tem še velik igralec.»

*

Tistega dne se je pojavil doktor Goldberg pri tovarnarju Korbetu. Ta je bil velik in močan človek.

«Gospod,» mu je rekel doktor Goldberg in ga ostro gledal, «prihajam k vam... zaradi igralca Jana Bende.»

«Ampak...» je rekel tovarnar in položil roke za glavo. «Se je zopet našel?»

«Deloma,» je rekel doktor Goldberg. «Mislim, da vas bo to zanimalo... že zaradi filma, ki ste ga hoteli z njim snemati... namreč finansirati.»

«Zaradi kakšnega filma?» je ravnodušno vprašal visoki mož. «Nič ne vem.»

«Mislim film,» je rekel trdoglavo Goldberg, «v katerem bi moral Benda igrati potepuha... in gospa Greta glavno žensko vlogo. Prav za prav bi se moral snemati na željo gospe Grete,» je menil nedolžno doktor.

«Prav za prav vam to nič mar,» je zagodrnjal Korbet. «Najbrže vam je Benda nekaj natvezel... Bile so prenagljene besede. Tak načrt je morda bil... To vam je gospod Benda povedal, ne?»

«Kje pa! Saj ste mu zapovedali, da o tem ne sme nikomur niti črhiniti. veste, on, Benda, si je v poslednjem tednu svojega življenja dal rasti brado in čop, da bi bil kakor potepuh, Benda je take podrobnosti smatral za zelo važne, ne?»

«Ne vem,» se je odrezal tovarnar. «Želite še kaj?»

«Ta film bi se bil moral snemati drugega septembra, ne? Prvi prizor bi se bil moral igrati v krivoklatskih gozdovih, ob jutranjem svitu; potepuh se prebudi na parobku... v jutranjih meglah... iztepava si listje in igličevje iz cunj... Mislim si, kako bi bil to igral Benda. Vem, da bi si bil oblekel najslabše cunje in čevlje. Na podstrešju je imel tega

poln zabo. Zato ni manjkalo, ko je izginil, prav nič perila in obleke. Za boga, da ni nikomur prišlo na misel! Gospod, treba je bilo čakati, da se obleče do poslednje cunje na rokavu in vrvice okoli pasu, kakor pravi izgnanec. To je že bil njegov konjiček, da mu je bil kostum tako važen.»

«In kaj naprej?» je rekel veliki mož in se še bolj sklonil v senco. «Ne razumem, zakaj mi vse to pripovedujete.»

«Ker ste drugega septembra okoli tretje ure zjutraj,» je nadaljeval doktor Goldberg trdovratno, «prišli ponj... najbrže z izposojenim, gotovo pa zaprtim avtomobilom. Mislim, da je šofiral vaš brat, ker je športnik in ni klepetulja. Kakor ste se dogovorili z Bendo, niste šli gor, marveč ste hupali spodaj. V nekaj trenutkih je prišel Benda... ali, recimo bolje, umazani in ščetinasti potepuh. 'Torej, hitro,' ste mu rekli, 'operater je šel že naprej.' In odpeljali ste se do krivoklatskih gozdov.»

«Številke voza gotovo ne veste,» je ironično rekel mož v senci.

«Ako bi jo vedel, bi vas bili že zaprli,» je rekel zelo razločno doktor Goldberg. «Ko se je svitalo, ste bili že na mestu, v gaju stoletnih hrastov — prekrasna scenerija, gospod! Mislim, da je ostal vaš brat pri vozu na cesti in se delal, kakor bi nekaj popravljaj pri motorju. Vi ste odvedli Bendo štiri sto korakov od poti in tam ste rekli: 'Tu je, torej.' 'In kje je operater?' se je nenadoma spomnil Benda. V tistem trenutku ste mu zadali prvo rano.»

«S čim?» je vprašal mož v senci.

«Z železnim drogom,» je rekel doktor Goldberg. «Ker je bil francoski ključ za lobanjo, kakršno je imel Benda, prelahak. In vi ste jo hoteli povsem izmalčiti. Ko ste ga ubili, ste se vrnili k vozu. 'Storjeno?' je vprašal vaš brat; in vi najbrže niste ničesar odgovorili, ker ubiti človeka pač ni malenkost.

«Znoreli ste,» je zakričal mož v senci.

«Nisem znorel. Hotel sem vas le spomniti na to, kako je bržkone bilo. Hoteli ste odstraniti Bendo radi škandala z gospo Greto; gospa Greta je že počenjajala zelo javno —»

«Vi smrdljivi žid!» je zavpil mož v naslanjaču. «Kaj si dovoljujete —»

«Ne bojim se vas,» je rekel doktor Goldberg, popravljajoč si naočnike, da bi se zdel strožji. «Meni ne pridete do živega, gospod, pa če bi bili še tako bogati. S čim mi morete škodovati? Kvečjemu s tem, da si ne boste dali pri meni operirati slepiča. Tega pa bi vam, gospod, niti ne napravil.»

Mož v senci se je pričel tiho smejati. «Poslušajte, človek,» je rekel nekako veselo, «ako bi vi le desetino tega, kar ste mi tu načevali, zanesljivo vedeli, bi ne bili šli k meni, marveč na policijo, ne?»

«To je tisto,» je rekel zelo resno doktor Goldberg. «Gospod, ko bi mogel le desetino dokazati, bi ne bil tu. Mislim, da tega nikoli ne dokažem. Ravno zato sem prišel.»

«Grozit, ne?» je skočil mož iz naslanjača in segel po električnem zvoncu.

«Ne, ampak strašit. Gospod, gotovo nimate posebno občutljive vesti, ker ste preveč bogati. Toda to, da nekdo drug ve za vso to grozoto, da nekdo ve, da ste morilec, da je morilec vaš brat, da sta ubila igralca Bendo, brusačevega sina, komedianta, vidva, fabrikanta, gospod, to vas bo do smrti spravilo iz vašega gosposkega ravnotežja. Dokler bom živ, vidva ne bosta imela miru. Gospod, rad bi vas videl na vislicah! Tako pa vas bom vsaj zastrupljal, dokler bom živ. Benda je bil zlobna zverina. Gospod, jaz vem najbolj, kako je bil zloben, nadut, ciničen, nesramen in kar hočete. Toda bil je umetnik. Vsi vaši milijoni ne odtehtajo tega zapitega komedianta. Z vsemi svojimi milijoni ne spravite skupaj kraljevske geste — te zlagane, a vendar čudovite človeške veličine —» Doktor Goldberg je obupno zvil roke. «Kako ste mogli to storiti? Gospod, nikoli ne boste imeli miru, ne bom vas pustil, da bi pozabili! Do smrti vas bom spominjal: Se spominjate igralca Bende? Gospod, bil je umetnik, slišite?»

K.

Posmrtno pismo očetu

Umaknil si se težki časa mori,
zamenjal dan neljub z miru nočjo,
ko vse razdal z ljubečo si skrbjo,
zahotel k zemlji si, k rešitvi zori.

Hodila skupaj sva v mladosti moji,
po tratah, gozdu, belih teh cestah,
v besedah skop in pred ljudmi ves plah,
so v duši Ti molčali boji Tvoji.

Ti ljubil si, kar raste in kar poje,
Ti bil si skala iz domačih tal,
dolžnost in delo bil Ti ideal,

zdaj si došel do drage zemlje svoje
in kot vesoljstva neminljivi val
kot blag spomin se vračaš v mojo žal.

P. Beranski:

Hišica na osojah

Ko sem kupoval ta košček zemljišča pod gozdom, nisem pomislil, da pričnjam s tem prav za prav svojo novo življenjsko dobo. Tudi to pot sem se prepričal, da ima vsako še tako preprosto dejanje svoje usodne posledice. In navsezadnje ni taka razlika, če si delate vilo za številno rodbino ali pa leseno hišico pod gozdom z eno sobico in kuhinjo sanjo za sebe. Na tem zemljišču, kakor dlan velikem, sem si torej postavil hišico po svojih željah. Takrat sem bil sam in sem računal samo s svojimi potrebami. Hotel pa sem na vsak način imeti lastno hišico.

Ker imam rad samoto, je bil ta kraj kakor zame ustvarjen. Pobočje pod gozdom, obrnjeno proti jugu, majhen travniček in spodaj bister potoček. In ko sem hišico opremljal, sem računal tudi le s tem, da bom sam ob sobotah in nedeljah ter v počitnicah.

Toda kmalu sem se prepričal, da se normalni človek ničesar ne naveliča tako hitro kakor samote. Sicer je bilo lepo, ker se mi ni bilo treba na nikogar ozirati in se z nikomer posvetovati, kaj bo za kosilo. Ampak s časom sem pa vendarle zdaj pa zdaj nevoščljivo poškilil, ko sem videl, kako so se marljive ženske po obedu lotile posode in jo pomivale, medtem ko so njihovi možje lepo počivali. Pa ni šlo samo za pomivanje posode — s časom osamel človek še marsičesa drugega pogreši. Takrat sem postal primeren predmet deklet, ki bi se rade omožile, toda ravno v tisti dobi sem imel pri njih večjo smolo kakor kdaj poprej.

To je bilo zaradi tega: ogibal sem se dekletom, ki so se smejale z odprtimi usti in se preveč po fantovsko vedle. Nič manj pa se tudi nisem bal deklet, ki so sedevale v letoviških restavracijah, zdolgočasnjene zraven svojih mater, in ki jim je bilo videti na nosu, da se jim ne sme približati mladenič, ne da bi ga takoj imele za ženina.

Čudno! Ko sem si deklinski svet razdelil na ta dva tabora, si nisem znal misliti nobene deklice, ki bi bila po

mojih željah. Tega si nisem znal predstavljati tako dolgo, dokler nisem spoznal nje. Ta moja sreča je bila plavalasa, hodila je na trgovsko akademijo in ji je bilo ime Vera.

Imela je plave lase — ampak temne obrvi. Zato sem jo imel včasih na sumu, da je bila ta zlata barva nekoliko prirodi izsiljena. Še bolje, sem si mislil, bo vsaj tudi ognjevitka kakor brunetka. Vera je bila imenitno dekle, ki me je tem bolj privlačevalo, čim teže sem si jo pridobival.

Če pa je hotela Vera pridobiti mene, se je morala najprej sprijazniti z mojo hišico. Bil sem namreč za to hišico bolj občutljiv kakor za sebe. Vera pa se je v hišico zaljubila, brž ko jo je uzrla. In tako sem imel zdaj rad obe. Toda za nič na svetu bi ne bil Vere silil, da bi gospodarila tam z menoj sama in dlje kakor pol dneva. Njena prijateljica Karla je bila vedno z njo. Morda boste rekli, da je bila Verica starokopitna, ne moderna. Čeprav! Ampak sem že tak, da mi je to bilo všeč.

Čim dalje sem premišljal o deklici in o hišici, tem bolj sem čutil, kako sem na obe navezan. Saj je hišica na osojah potrebovala gospodinjo. Zato sem prigovarjal Veri, naj ne nadaljuje svojih študij, naslikal sem ji položaj bančne uradnice z najbolj črnimi barvami ter sem jo skušal prepričati, da nama moja mesečna plača 2000 din jamči za sijajno življenje. In pa — saj bova imela svojo hišico na osojah.

Vera, draga deklica, je verjela. In tako sem v začetnje vseh sosednih naseljencev privedel nekega lepega dne tudi jaz svojo ženico, jaz, znani samotar.

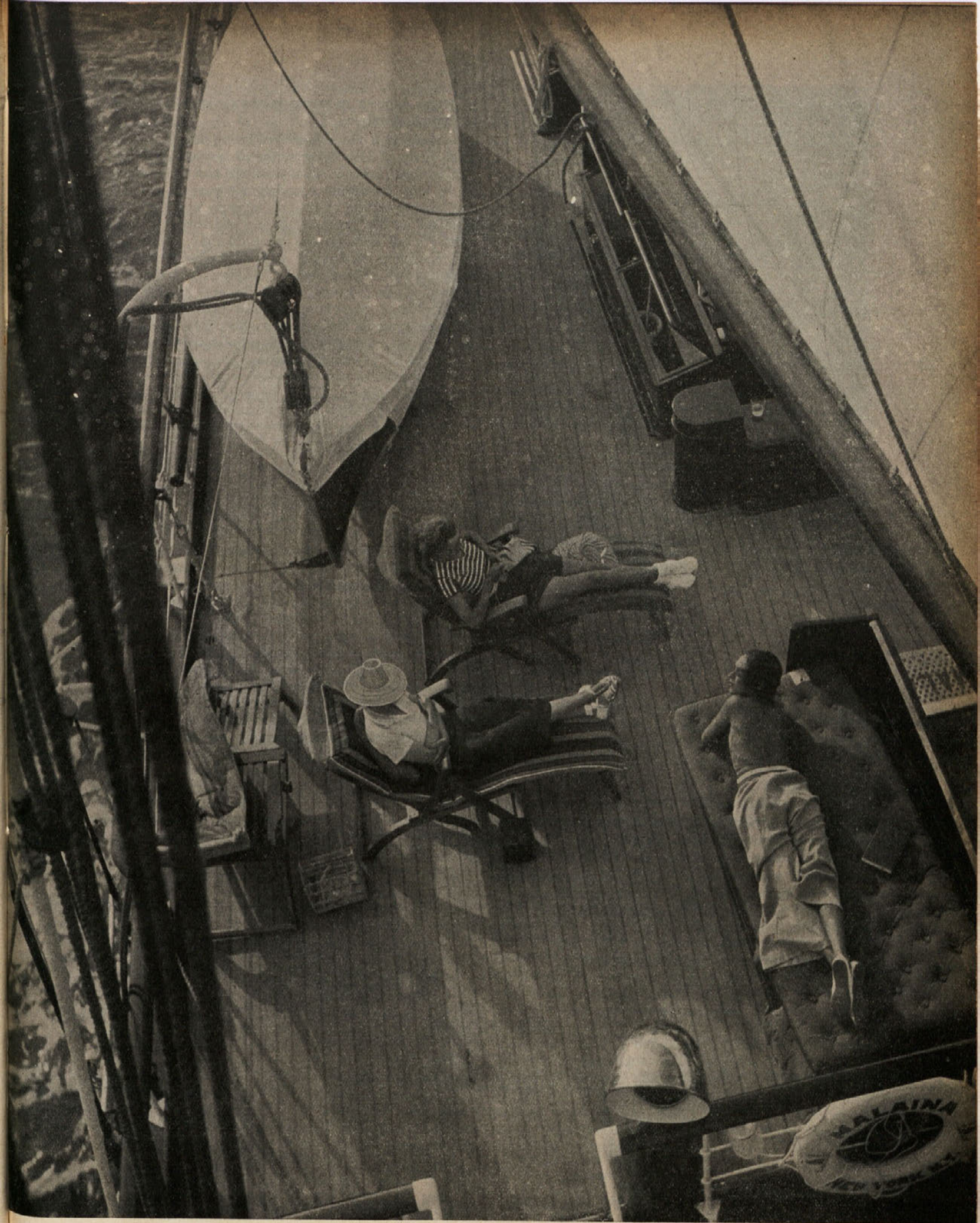
Z Vero sva imela lastno hišico in bila sva v njej sama. No, le nobenega suma, prijatelj! Potrebovala sva zares nekoga, ki bi naju stražil. Bel terrier — to je bila spet Verina želja. In rekla sva si, da bo najina hišica pravi raj za takšno žival. Ljubki Čiki je kmalu razveseljeval vso naselbino. Bill

smo torej že prav srečna trojica, ko — sem bil premeščen v daljno mesto. To je pomenilo: prodati hišico.

Zato sva bila nesrečna oba in Čiki, kolikor je mogla njegova pasja duša čutiti, da nekaj ni v redu, tudi. Hodil je okrog naju, mahal z repkom in se menda čudil, da ga nihče ne poboža, ali pa samo površno. Težko se je ločiti od lastne zemlje, četudi je majhna kakor dlan. Da, prav zato, ker je bila ta naša posest tako majhna in ker sva poznala na njej vsako travico, vsako cvetko, nama je bilo tem hujše ob misli, da jo morava prodati.

Ta izpremema moje službe je bila prvi večji dogodek v najinem mladem zakonu. Prodala sva hišico in nisva še nanjo pozabila, ko je nastala nadaljnja izpremema, to pot vesela — rodil se nama je Jurček. Spet se je razjasnilo sončece, in bila sva popolnoma srečna. Vi, kateri imate izkušnosti z otroki, tudi veste, da pri otrocih pozabimo na vse drugo in imamo z njimi dovolj dela, zlasti dokler so majhni. Najin Jurček naju je znal zaposliti oba in posebno v prvem času naju je najrajši zabaval ponoči. Kakor hitro pa je Jurček malo odrasel in sva bila nekoliko bolj prosta, se je iznova in močneje oglasila stara bolečina. Pod pretvezo, da se voziva na izlete, sva se vozila predvsem iskat primeren kraj za novo hišico.

Našla sva ga, kajpada. Spet je bil to travniček pod gozdom, nad potočkom, zopet na osojah. Začela sva s stavbo. Toda tokrat zame ni bilo tako lahko. Koliko je bilo obzirov! In tudi sam sem imel že večje potrebe; razen tega so bili z menoj še Vera, Jurček, Čiki. Toda spoznal sem, da nisem bil zadovoljen ne jaz ne Vera, dokler ni bila hišica natančna kopija najine prve hišice. In tako sem uvidel, da človek pozneje ne hrepeni po ničemer bolj, kakor po tem, po čemer je hrepenel v mladosti, in da je že takrat določena velikost tega, kar hočemo doseči. Za najino blaginjo — v tem sva si bila oba edina — je zadostoval samo tale majčkene košček zemlje in hišica na njej, ki sva si jo iznova postavila in iznova ogrela svojo ljubezen.



SPOMINI AVGUSTE DANILOVE



Gusti Danilova 1901

Stanovanje tragedinje Avguste Danilove v tretjem nadstropju zadnje palače Dukičevega bloka ne kaže ničesar bohemskega. Spodobno po meščansko je opremljeno, brez velike navlake, z nekaterimi umetninami, ki pričajo o dobrem okusu. Tako visoko zgoraj nad ljubljanskim prometom, v najožji sosesčini ljubljanske denarniške City, ki se bahavo predstavlja z nebotičnikom, s palačo Kreditne banke in nanovo zraslo palačo banke Slavije, se gost počuti prvi mah kar preveč med gospodo. Toda ves razgovor je kmalu poživiljen s čudovito prostodušnim kramljanjem gospe Avguste. Po mnogih tegobah ji je navrženo vsaj to, da je ob svoji sedemdesetletnici še zmemor prožna, nespremenjena v zasebnem življenju, kakršna je bila na odru. Enovita, zdrava gospa je predstavnica pravokrnega ljubljanskega ženskega tipa. O njeni krepki umetnosti je bilo napisanih že dosti lepih priznavalnih in poveljujočih besed. Še zlasti, ko je letos 24. avgusta stopila čez prag sedemdesetletnice. Mene pa je zanimala najbolj njena osebna plat, njeno življenje, ki je vendarle postavilo enega izmed stebrov slovenskega gledališča, — življenje, ki je že zdaj, v naši in njeni pričujočnosti, pester drobci slovenske kulturne zgodovine.

Ko sva sedela v lični sprejemnici, kjer je vsa oprava v harmoničnem skladu z zeleno pleskarijo sten, posutih s freskami rdečih nageljčkov, je bila najživahnejša, četudi nema priča najinega pogovora zadovoljno nasmejani, bonvivanski Vavpotičev Danilo, medtem ko je sam papa Danilo rekel svoj prijazni adijo in se je umaknil v sosednjo sobo k zadovoljnemu krepilnemu popoldanskemu počitku. V mestni, venomer od truščar razgibani tišini mi

je gospa Avgusta rekla na vprašanje, katerih dogodkov se najrajši spominja:

— Hudih in lepih... Lepo je bilo vse, kar je v zvezi z gledališčem. Toda življenje samo natrosi slovenskemu igralcu in še posebno slovenski igralki tudi toliko trpkega, da se tega spominjam s podobno ljubeznijo, kakor ima mati najrajši tistega otroka, ob katerem je največ trpela. Meni pač ni bilo pomoči. Jaz sem bila rojena za gledališče. Ali naj vam povem vse od kraja? Ljubljanka sem, Gostičeva. Rodila sem se pod Gradom, v eni izmed najskromnejših hišic v Rebri. Zato sem se lahko vedno hvalila, da sem «visoko rojena». Da pa k tej šali priprežem majčkeno posebnost, se lahko pohvalim, da je bil stari oče ruskega rodu: grof Roglov. Kot ujetnik ali dezertar je v napoleonskih vojnah prišel v naše kraje. Obubožan, se je poročil s Kranjico. No, natančneje se za njegov rod nisem zanimala. Vem samo, da smo bili v Rebri zelo siromašni. Oče je bil skromen mestni uslužbenec, ki pa je z uborno pokojnino poskrbel, da smo vse tri hčerke in dva brata našli svojo pravo pot v življenje. Danes mi živi samo še sestra in ta bi vam lahko potrdila, da sem že kot otrok, ko še v šolo nisem hodila, hotela venomer uprizarjati nekakšne pravljичne igre. O, kako rada sem igrala kraljico — in kolikokrat sem jo potem na odru res morala igrati!

— Kako se je potem pričela pot, pri kom ste se učili?

— Ko mi je bilo štirinajst ali petnajst let, sem že vsa gorela za Dramatično društvo. Preden je pogorelo staro gledališče na Kongresnem trgu, kjer je danes Filharmonija, ga je vodil Ignacij Borštnik. Bil je strog učitelj vsemu igralstvu, z mano pa res ni bil prehud. Brž mi je dopovedal, da ne znam govoriti. In sem se sveto poprijela vsega, kar mi je Borštnik naročil. Po štirinajstih dneh me je lahko pohvalil pred vsemi, da najbolje govorim. S kakim veseljem sem vzela njegovo pohvalo na znanje! Za vzor me je postavljala, največ recitacij je meni namenjal. In ko mi je bilo petnajst let, je prišel dne 24. januarja 1884 tisti svečani večer, ko sem lahko nastopila v vlogi Požigalčeve hčerke Ane v igri «Na Osojah». Dalje se spominjam, da sem nastopila v igri «Oče so rekli, da le». Kaj sem bila stara? Šestnajst, še ne, pa sem bila na odru že čisto domá. Baron Winkler — tisti, da tisti «londesprezident, čigar pedentar je na ganku tepihe klofal» — je takrat sedel v prvi vrsti in je rekel v odmoru: «Tale punčka ima pa talent...»

Gospa Avgusta je ukrotila smeh po onem spominu na čase nemškutarjenja v Ljubljani, nenadno pa se je zresnila in je rekla sanjavo, ko je s prsti poprijela rob belega prtička na mizi:

— Potem sem pa vedno imela same lepe vloge... Same lepe vloge.

— Biti jih mora veliko, kaj?

— Velikih vlog? Ojoj, še čez tri sto! Vse imam v spominu in, če bi to ali ono kratko prebrala, vam jo brž spet ponovim na pamet. Sestavila sem spisec svojih vlog, pogledajte ga, toda ne zase, ker se še tako vsega živo spominjam, temveč zato, da pač imam seznam, če je treba v naglici kaj poiskati. Ne vlog, pač pa naslovov dram se v naglici težje domislim.

Šla sva s svinčnikom po vsem dolgem repertoarju: od Marije Stuartove in Medeje preko Kovarstva in ljubezni do Komedije zmešnjav, dalje do Niobe, Zaze, Tosce in Emilije Galotti. Sapfo in Macbeth, Roza Berndtova pa Elga in Nora, sloveča Madame Sans Gene in Madame X, Miss Hobbs in Monna Vanna, gospa Alvingova v Strahovih in razkošna Lady Windermere — pa vrsta vo-

dilnih ženskih vlog v domačih dramah in ljudskih igrar do njenih viškov v Hasanaginici, Majki Jugovičev in Jeli v Ekvinokciju, pa še za navrhek vsestranske teatarske dejavnosti nastopi pri številnih mladinskih predstavah kakor tudi v opereti. Resnično repertoar, s kakršnim se morejo komaj velike igralki velikih narodov izkazati.

— Katere vloge so vam bile najljubše?

— Tega pa res ne morem reči. Vse so mi bile enako pri srcu. Lahko pa kaj malega pripomnim. Vzemimo tale: V »Deborah« sem igrala sedemdesetletno ženo, ko mi je v resnici bilo šestnajst let. In glejte, zdaj, ko mi je sedemdeset let, bi pa nemara rada igrala šestnajstletno naivko. Dovtip, kajne? In vendar je v njem iskra resnice. O, imela sem krasne vloge, igrala sem tragične žene, mučenice. Spominjam se Sudermannove »Sreče v zatišju«. Tako sem se razživela, tako je bila vloga v skladu s takratnim mojim življenjem, da dragi moj partner Hinko Nučič ni mogel dalje igrati. Solze so se mu razlile po licih.

— In Verovška se živo spominjate, kaj? In vseh, ki so bili z vami v dobrem in slabem.

— Vseh. Kolikokrat je bil Verovšek v naši družbi, ko smo šli na Rožnik obiskat Ivana Cankarja! Cankar mi je bil pobratim, vedno sem se rada odkrito pogovarjala z njim o zasedbi v njegovih dramah. Pestoval je moje otroke. Spominjam se njegovih besed: »Ti bi morala biti nekaj drugega, vse nekaj drugega!« Vem, da me je zelo čislal. Ne morem vam povedati, kaj je mislil, vem pa, da je želel, da bi bila nekaj več, kakor sem pač bila v Ljubljani... Toda ali naj res mi iz starejše, predvojne garde slovenskih igralcev samo jadikujemo? Bili so tudi lepi časi, ampak je bilo na žalost veliko več trpkega. Z Danilom sem se poročila 9. septembra 1890. Prišli so otroci, treba je bilo nastopati in hkrati skrbeti za dom, gaže so pa bile skromne. Spočetka sem dobivala po sedem goldinarjev na mesec. Ko se je odprlo deželno gledališče, sem zlezla na dvajset in celo na štirideset goldinarjev. Najvišja gaža, ki sem jo sploh dosegla pred vojno, je znašala 45 goldinarjev. Bila sem med redkimi igralkami, ki smo v gmotnem pogledu bile izenačene z Boršnikom, Verovškom in Danilom. Slavčeva in Polakova sta se uvrščali z menoj. Pa pomislite, kako smo živeli, ko za življenje ni zadostovalo in ko ni bilo upati na pokojnino, poleti pa smo si morali služiti kruh z gostovanji. Zapik, zdaj pa pride nekaj lepih spominov! To je bila Danilova družba, ki je 1909 krenila gostovat na jug. Betetto, Bergantova, Kočvarjeva, Ouřednik — tisti, da, ki je pozneje bil slovec in priljubljen baritonist v Zagrebu. Šli smo v Beograd in smo bili odlično sprejeti. Krasno, vam rečem. In smo šli še dalje: v Kragujevac in Niš pa nazaj v Šabac. Preproste, patriarhalne razmere so bile še v Srbiji, ljudje pa pristrčni kakor malokje. Tri sto častnikov nas je sprejelo v Nišu. In v Kragujevcu! Ponoči so nam poslali cigane naproti, da so nam igrali v vlaku. Komaj smo prišli, se je že plesalo kolo. Kakor da smo se znašli na drugem svetu, tako nam je bilo. Potujoči igralci brez denarja, berači, pa vendar sprejeti kakor dvorjani! Spominjam se koncerta v Oficirskem domu v Beogradu. Pela sta Ouřednik in Betetto, nato sem nastopila z recitacijo »Domovina«, O vdova tožna, zapuščena — no, saj jo poznate. Uspeh, da ga ne morem popisati. Z dvora je prinesel gardni oficir Peter Živković krasen šopek in 300 cekinov — moj Bog, to je bilo toliko denarja, da smo imeli za vso po zadosti. Pridržali so nas, bratovščino smo pili v Oficirskem domu, in naslednje dni so nas vozili okrog, da sem se počutila kakor princesa. Bilo je samo enkrat v življenju, tega ne bo več.

— In po Hrvatskem ste potovali? In po Sloveniji?



Augusta Danilova ob sedemdesetletnici

— Tudi na Hrvatskem smo se tistikrat zglasili. To ni bila niti senca gostovanja onkraj Save. Po Sloveniji pa smo hodili skoraj vsake počitnice. Saj smo morali! Spominjam se lepih štajerskih krajev: Celja, Maribora, Ptuja, Žalca in Šoštanja, še na Vranskem smo bili srčno radi v gosteh. Po zapadnih krajih so nas vabili, spominjam se Vipave in Postojne.

— In Trsta?

— V Trstu sem pa od 1908 do 1910 vodila slovensko gledališče v »Balkanu«. Ne le da se sama rada spominjam teh dveh sezon, čeprav so bile razmere skromne, temveč sem prav zdaj ob sedemdesetletnici videla, da se me starejši tržaški Slovenci še vedno toplo spominjajo. Pokažem vam pisma. Posebno pa se spominjam tegale: 31. januarja 1908, ko sem bila v Trstu pravkar krepkeje pričela z delom, je umrla v Beogradu znamenita srbska igralka Vela Nigrinova. Zagrebški gledališki list pa je k osmrtnici objavil mojo sliko, ki je bila zelo podobna Nigrinovi. Tole pogledite. Bila je prav tako naslonjena na stol kakor jaz, ko so me fotografirali ob gostovanju v Zagrebu. Danilo mi je takrat poslal iz Ljubljane tale list in pripisal, kakor vidite: »Draga Gusti, še boš dolgo živel. Ne boj se smrti!«... Ne, smrti se nismo bali, toda potrebni smo bili pobude. Saj je postajalo življenje vedno težje. Vrnila sem se v Ljubljano in moja vedna misel je bila, kako bi družini izboljšala položaj. Deželno gledališče so zaprli. V Tivoliju je slednjič bila moja poslovilna predstava. To je bilo leta 1913., ko sem se poslovila z Nušičevo dramo »Knez od Semberije«. Trdno sem se odločila, da odpotujem v Ameriko in se kakorkoli prebijem in uveljavim in se čez leto dni spet vrnem. Sina sem vzela s seboj; Danilo mi je rekel: »Le pojdi, pa mene in otrok se spominjaj...« Namesto enega leta se je moje ameriško bivanje, ki ga lahko imenujem tragično komedijo, raztegnilo na sedem let. Utrla sem si pota, dobila sem dobre zveze, igrala sem med Slovenci, pela sem za plošče, prišla sem tudi že k filmu. Pogledite! —

V črno usnje povezan, leži pred menoj tipkani libreto »Equinoctial Storm«. Okusna, skoraj bibliofilska opre-

ma, čista in jasna kopija. Tucičev prevod za film po Vojnovičevi drami «Ekvinokcij», kjer je gospa Danilova želela uveljaviti svojo odrsko vlogo Jele na filmskem traku. Toda —

— Morala sem po prevratu nazaj v domovino, sicer bi ne bila več sprejeta v Narodno gledališče. Vrnila sem se v Ljubljano leta 1920. Ostala sem dve leti doma, nato sem se še enkrat odpravila čez veliko lužo. Spet sem nameravala ostati eno leto, ostala pa sem štiri leta. Imela sem nov velik načrt, pa se je tudi ta izjalovil. Uprizoriti sem hotela «Kneza od Semberije» kot pantomimo v slogu Reinhardtovega «Mirakla». Bila sem v stikih z njim in s slavnim Stanislavskim, ki me je uvedel tu in tam. Hotela sem pantomimo zrežirati v velikem clevelandskem «Public Hallu». Prostora je v njem za 25.000 ljudi, toda najemnina stane za en sam večer 25.000 dolarjev. Ali si morete predstavljati: tisoč ljudi lahko nastopi na odru. Gledališče je največje na svetu! Moji dragi ameriški rojaki so se pri vsej podjetnosti ustrašili visokih števil. Sicer pa sem imela v Clevelandu hvaležno delovno torišče. Dve in pol leta sem vodila slovensko gledališče v tamošnjem Narodnem domu. Vzgajala sem v dramski šoli velike in male. Osem in sedemdeset otrok je bilo v moji vzgoji in smo igrali ljubke mladinske igre. «Janka in Metko» sem zrežirala tako, da so nastopali sami otroci kakor palčki in so tudi peli ob spremljevanju klavirja. Društvo «Ivan Cankar» mi je stalo ob strani, in ne morem reči, da bi se bila kdaj koli med amefiški rojaki slabo počutila. Še vedno dobivam pisma: iz punčk so zrastle zala dekleta, nadarjene igralkice. Slike mi pošiljajo in izražajo hvaležnost. Potemtakem si lahko mislite, da sem hotela še v tretje v Ameriko. In sicer letos na svetovno razstavo. Sin je še v New Yorku. Nastopila bi spet med rojaki. Toda spet mi je račun prekrižan. Prijateljica, ki se je za pot odločila prej kakor jaz, se ne more vrniti. Upam pa vendar še, da bom videla Ameriko po starem pregovoru: v tretje gre rado. Lažje bi šla kakor prvokrat, ko so mi sicer zagotavljali: «Gusti, ti si pogumna, ti boš igrala tudi v Ameriki!» — Doma pa sem pustila Miro in Silvo, medtem ko je Vera odrinila z Reziko Thalerjevo v nemške kraje in sta si utrla pot na tuje odre... Bilo je, gospod, nekaj tako tragičnih momentov, da jih je bolje pozabiti... Bolje pozabiti!

— In kako je bilo po vaši drugi vrnitvi iz Amerike?

— Nastopala sem v Drami do svoje igralske štiridesetletnice. To je bilo leta 1928. Igrala sem za benefico glavno žensko vlogo v Čapkovi komediji «Štvar Makropulos». Potem sem morala v pokoj. Toda kaj se pravi igralcu: pokoj? Kakor če vzameš ribi vodo. Vem: če se človek ne vsiljuje, nikamor ne pride. Jaz ne silim rada, priznam pa, da strastno rado igram. Vse vloge še znam, spomin me ni zapustil — naj potrkam po mizi! Zdrava sem, toda vsa moja sreča je bila le v tem, da sem se izživljala na odru. Ne dati igralcu dela se pravi, da ga živega pokoplješ. Potožila sem vam to in ono zastran gmotnega življenja, toda naj poudarim, da mi je duševno izživljanje bilo vedno poglobljenejšo. Tudi danes bi še igrala, četudi bi zraven stradala. Pri meni leta ne veljajo, marveč le moč in volja. Z lahkoto sem se vselej učila. Tako sem naučila tudi Miro. Vsaka tiskana vloga je živela pred mojimi duševnimi očmi, jaz sem jo samo prebirala. Nikoli nisem poznala treme. Marija Strozzi-jeva se mi v Zagrebu, kjer sem večkrat gostovala, ni

mogla načuditi, da lahko tik pred predstavo sprejemam obiske. Zakaj pa ne! Kadar sem stopila na oder, sem bila takoj vsa v vlogi, naj mi je bila pisana na život ali ne. Umaknil se je ves drugi svet v ozadje, zaživela sem, kakor sem pač morala na odru zaživeti z vsem ognjem svojega bistva, da so mi odrske deske resnično pomenile svet, oni skrivnostni svet, ki človeka priklene za vse življenje. Trdim: najlepši izmed vseh je igralski poklic. Najlepši, a najbolj nehvaležen. Seveda nehvaležen, če ga presojujemo po vnanjem uspehu in po slavi. Je pa hvaležen za tistega, komur ni samo poklic, marveč vsebina življenja samega. Na odru se ves izživljaš in pri tem ostaneš večno mlad. Ko pade zastor, te slavno občinstvo kmalu pozabi. In vendar, gospod, ali ste že videli in poznali igralca, ki bi sam rad nehal igrati? O, verjemite mi, da tega ne stori niti tisti, za kogar bi morda v resnici bilo bolje, da bi nehal. Še danes vem, kje stoji ta in ona tehtna beseda v vlogi. S prstom vam jo pokažem na sleherni strani. Kako dragi so ti spomini! Dražji skoraj od spominov na ljudi. In to je mnogo, ko vidite, kako sem sicer s spomini vezana na vse one tovariše in tovarišice, ki so svoj čas delali z menoj. Vedno sem bila trdoživa in sem vedela, da je treba trdo delati. Ameriška šola me je naučila, da mora biti človek pogumen. In bila sem pogumna. Občudovala sem Mihajla Pupina in se sprijateljila z njim. Pripovedoval mi je, kako je v mladih letih nosil opeko in kako ves svoj uspeh dolguje materi. Pravil mi je: «Kadar sem v sili, mislim samo na mater in vse mi gre po sreči.» Kupil mi je prve naočnike v New Yorku, in v tem je bilo nekaj simbola. Začele so se mi odpirati oči... Tudi jaz se vedno toplo spominjam matere, v resnici pa — kadar koli sem v duševni stiski — mislim na gledališče, potem je vse dobro...

Gospa Avgusta Danilova se v kramljanju ni prav nič utrudila. Segla je še med mape na polici. V dolgi vrsti pisem in posetnic so se nama predstavili prijazni čestitkarji. Odprla je drugo mapo, in v njej so bile fotografije njenih najboljših vlog. Prav za prav: skromna mapa in majhna izbira slik pri tolikem številu vlog! Potem je v tretji mapi kopica izrezkov iz ameriškega časopisja, poročila o nastopih Avguste Danilove s slikami in o njenih pogajanjih z režiserji, kakršen je bil Morris Gest. Pisma znamenitejših ameriških rojakov in anonimnih gledaliških entuziastov, ki znajo svoje spoštovanje izpovedati takole: «Velecenjena gospa! Pred pet in dvajsetimi leti sem bil očaran ob Mariji Stuartovi in danes Vas pozdravljam kot Eleonoro Duse v Hasanaginici...»

— Uživam ob tem, kako so me imeli radi. To je moje veselje, v tem še živim, drugače bi morala umreti od tuge, ker ne morem več igrati. Že vidim, da bom morala spet pričeti z dramatično šolo, kakor mi je to že davno nasvetoval Betetto. Žilava sem in moram delati, zato sem pa zdrava.

— In zdravja in dela vam želimo vsi, prav posebno po sedemdesetletnici — sem po domače pripregel svojo naknadno čestitko...

Nemara bi se še ne bil poslovil, ko bi ne bilo zanesljivega znaka, da je pogovor trajal res prav dolgo. V sosednji sobi je namreč papa Danilo že vstal in odgrinjal zavese sedmerih oken svoje velike polkrožne spalnice. Zunaj je še sijal sončni jesenski popoldan, toda skozi odprto okno je dahnil hlad in napovedoval spokojen večer.

Artem.

† DOLFE LAPAJNE NA MIROGOJU

V zagrebški bolnišnici je sredi septembra umrl profesor Dolfe Lapajne. Storil je to nekaj dni po svoji petdesetletnici. Ali se je ustrašil svojih let, ko je vendar želel, da bi ostal vedno mlad in fantovski? Ali pa se je njegova vedra natura, ki je sicer ljubila krepki dovtip in drastično šegavost, na mah zgrozila pred navalom nove evropske katastrofe? Da, slednje bi bilo prav verjetno.

Dolfe Lapajne je bil umetnik. Umetnik, ki se je tolikanj izživil v svobodnosti svojih nazorov, da mu je izven profesorskega poklica ostajalo le malo časa za slikarsko dejavnost. Pri vsem njegovem neoporečnem talentu so nam zato ostale le redke slike, največ akvareli, ki so v zasebni lasti. Bil pa je Dolfe Lapajne kot človek in umetnik tako prijeten in zanimiv tip, da ga ni mogoče pozabiti. V njem se je krepko izražala prostodušna humornost rudarske in staromeščanske Idrije, ki živi čisto svoje življenje. Bil je iz uglednega trgovskega rodu. Njegov oče Cene Lapajne je takisto bil dovzeten za kipeči humor in je užival zlasti ob idrijski besedni igri: «Achte, neune, zehne», kar se je po idrijsko prevajalo kot ženino priporočilo ljubemu možu, naj pazi na otroke: «Ahtej najne, Cene!»... Sin Dolfi je kot študent uganil marsikatero, da je ne samo ob karnevalu, marveč tudi ob dru-



Adolf Lapajne: Benetke, akvarel



Adolf Lapajne: Jadrnice — Omišalj, akvarel

gih preprostih dneh vzbudila pozornost in smeh. Ampak da se je odločil za umetniški poklic, je bila za trgovsko družino le malo huda. Dolfeta Lapajneteta ni ukrotil nihče, pač pa bi lahko rekli, da je on znal ukrotiti marsikoga in da je nekoč v Zagrebu izpraznil celo kavarno. Seveda je tudi to bila zanj in za njegovo umetniško družbo le šala.

Hotel je mnogo preizkusiti, mnogo videti in vsako reč na tem ničevnem svetu po svoje osoliti. Prepotoval je dobršen kos Evrope. V Afriko, v Egipt je šel uživati eksotiko, ko so tam ravno besneli najhujši punti po mestih. Spopadi na ulicah Kaira in Aleksandrije so mu bili prav tako všeč kakor večerne promenade po sloveči ženski četrti Ezbekije ali risarski užitek v tesnih egiptskih ulicah. Užival je življenje z odprtimi očmi in odprtim srcem. Jugoslavijo je navdušen prepotoval. Kot profesorju risanja se mu je zlasti v Ohridu odgrinjal nepozabni čar pokrajinske lepote. In ko se je od tam vrnil v Ljubljano na prvo državno realno gimnazijo, ni bil več oni stari, pravi Dolfe. Nastopala je po malem bolezen, ki je izpodjedala njegov humor in njegovo telesno čilost. Pred veliko, mračno novo dobo se je Dolfe Lapajne umaknil v zatišje Mirogoja in nam je prepustil v svobodno presojo, da ga ohranimo v kakršnem koli spominu. Dalje ko smo od njega, bolj nam je žal za njim.

SLIKAR KRŠKEGA MESTA

Obisk na razstavi Frana S. Stiplovška v Jakopičevem paviljonu

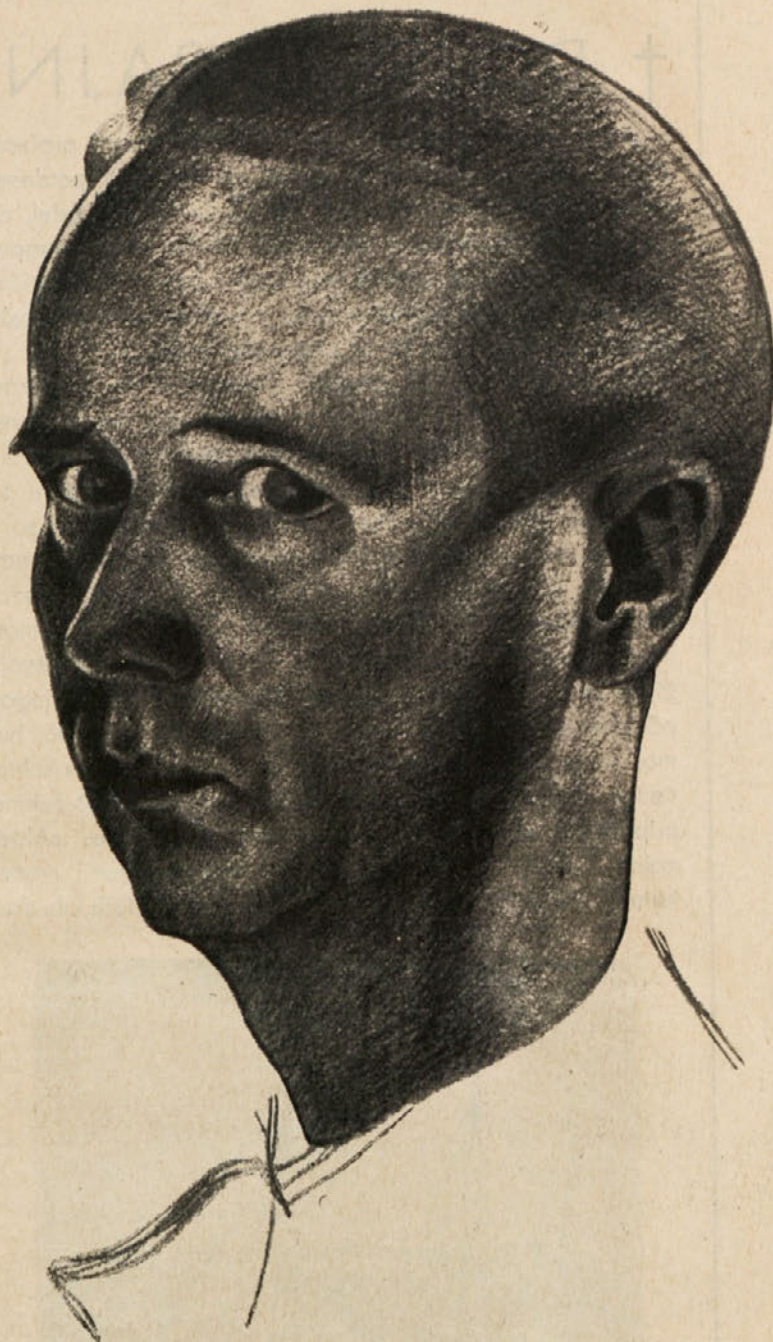
Za miren pogovor z umetnikom ni v Ljubljani lepšega in prikladnejšega kraja, kakor je Jakopičev paviljon. Lepšega posebno tedaj ne, kadar v njem domuje umetnostna razstava. Prikladnejšega pa zato ne, ker prenekatero uro — še prav posebno zgodaj dopoldne — ne moti pogovora noben obiskovalec...

In tako je bilo tudi ondan, ko se je od nas poslovilo poletje. Jutranje megla je še ležala do robov Tivolija in se je lahno razprezala čez porumenele travnike in grede. S Stiplovškom sva sedela ali se sprehajala po vseh treh sobanah Jakopičevega paviljona, kjer se je letošnja jesen prvi izmed slovenskih likovnikov opogumil prirediti kolektivno razstavo, da pokaže spoštovanemu ljubljanskemu občinstvu številna olja, lesoreze in nekaj risb.

Razstavljene so vedute iz staroslavnega krškega mesteca, starinsko učinkoviti lesorezi, dolenske pokrajine v nekoliko turobnih, pa vendar prijetnih tonih, polnih nadiha tišine in romantike, vmes za sosesčino nekateri krepki portreti in veliko tihožitje, katero mi ga je dan prej hvalil Jungnickel, mojster evropskega slovesa. (Na begu iz vojnega hruma v sončno Dalmacijo je pohitel najprej gledat Stiplovškovo razstavo.) V tem lepem in prijetnem okolju mi je Stiplovšek pripovedoval o svojem življenju in delu. Gotovo, da me je zanimalo opisovanje, kako se izživlja slovenski umetnik v pokrajinskem mestecu, kjer že petnajst let na meščanski šoli odkriva mladini svet umetnosti in si je razgrnil široko torišče umetniškega ustvarjanja, da je postal vnet povelečevalec kraja in pokrajine, kjer je našel svojo drugo domovino.

— Sem pa prav za prav Primorec — mi pravi. — Mati je bila Hrvatica. Rodil sem se v Malinski na otoku Krku. Oče je bil iz Rogaške Slatine, v službi pri carini. Majhen sem se preselil v Trst in sem po nižji gimnaziji študiral pri Rendiču. V Firenco me je vleklo, pa oče ni dal: «Kaj boš bohem? Tega ne pustim!» Učiteljišče sem dovršil v Gorici. Bil sem med vojno dve leti učitelj in vojak v Šklednju in Barkolah. Po prevratu sem bil nekaj časa v Velikovcu, a po plebiscitu sem prišel v Maribor. Udeležil sem se leta 1920. prve skupne razstave štajerskih umetnikov v mariborski kazini. Takrat smo ustanovili klub «Grohar», ki mu je bil Cotič predsednik, jaz pa tajnik. Ker sem bil pol leta po nesrečnem plebiscitu brez službe, sem v Mariboru samo slikal. Potreboval sem še študija, zato sem se odpravil za poldrugo leto na Dunaj. Z Dunaja sem odšel v Zagreb, kjer sem živel od leta 1922. do 1924. Tam so mi bili učitelji: Kovačević, Vanka, Kljaković in Krizman. Z Dolfetom Lapajnetom sva bila tam; bila sta tudi Olaf Globočnik in Mira Pregljeva. Z Dolfetom sva stanovala skupaj. To je bil dober človek, kolegialen fant. Ko je že v grobu, se moram venomer spominjati njegovih grozovitih dovtipov v ateljeju, ki so šli seveda vsi na račun Mire Pregljeve. Dolfeta, menim, ne bo mogel pozabiti, kdorkoli je kdaj z njim živel. A to je bila trda doba; morali smo se vzdrževati čisto sami. Mariborski župan Grčar me je takrat nekoliko podprl, pa sem vendar v mizeriji zbolel in potem prebil leto dni v Mariboru, da sem se pozdravil. Dober prijatelj me je slednjič spravil v službo v Krškem.

— Tako, zdaj sva pa tam in rad bi vedel, kako živi slovenski umetnik v provinci.



Fran S. Stiplovšek (avtoportret)

— Krško? Majhno, nekoliko dolgočasno, na oko pa močno prijazne mestece. Pokrajinsko je mesto z okolico zelo vabljivo za slikarja. Čudovito je Krško polje. Krško ima veliko zanimivosti, mikavna je starinska grupacija. Vsak potnik uživa z železniške proge razgled po dolgem pročelju našega mesta. Krška pokrajina je torišče živahne zgodovine od rimskih časov naprej. Tam doli okrog Drnovega so našli že polno bolj ali manj dragocenih izkopanin, ki bodo bogatile novi krški muzej. Starinske hiše v mestu samem, med njimi hiša Valvazorja, kjer je preživel svoja poslednja leta, pa sosednja cerkva sv. Duha, kjer bo nameščen novi muzej, stari kottički, zanimiva pročelja in slikovite skupine imajo zame venomer svoj tihotni čar. In prostrano Krško polje, ki slovi po kmečkih uporih, z vinorodno Trško goro in slikovitim Leskovcem, dalje v ozadju z Gorjanci in z romantično Stojdrago, z Libno onkraj Save, s slovečimi goricami v Sremiču nad Vidmom, romantična savska ožina proti Rajhenburgu z dominant-



Fran S. Stiplovšek:

Motiv iz Krškega (lesorez)

nim Šmohorjem in trapistovskim samostanom — to je vendar kar razkošno obilje za likovnega umetnika. Ne manjka dobrih, starih umetnin, zlasti ne v kapucinskem samostanu; tudi nekateri knjižni zakladi so čisto v skladu s tem, da sta v protestantovski dobi našla v bogatem Krškem zavetje Bohorič in Dalmatin. Mnogoteri znameniti ostanki pričajo o nekdanji blaginji. Danes pa je to naše mesto, kakor pravimo, na šibkih gospodarskih nogah. Magnatske hiše so opešale. Treba bi bilo nekaj več podjetnosti, pa bi se Krško razvilo v krasno letovišče.

— Kako delate? —

— Doma in zunaj. Uredil sem si prav ustrezen atelje, zelo rad pa iščem motivov tudi po mestu ali slikam v okolici. O obojnem vam priča razstava. To je le del materiala; doma imam še polno slik, lesorezov in risb. Marsikaj kmalu zavržem, če mi ni všeč. Mnogo mi pa tudi raznesejo.

— Kateremu klubu pripadate?

— Nobenemu. Po vojni sem se pridružil klubu mladih, potem sem se v Ljubljani pridružil Slovenskemu liku, s katerim sem se tudi udeležil razstave leta 1935. v Zagrebu. Naslednje leto sem zbolel in dve leti sploh nisem mogel delati. Pomislite, kako je umetniku, ki ga po angini napade sklepni revmatizem in mu docela onemogoči, da

bi z rokami držal svinčnik ali paleto. Imel sem leto dni dopusta, samo počasi sem si opomogel. Lani sem spet začel po malem z ogljem. Prvi je bil tistile veliki portret dr. Fenca in potem je šlo dalje.

— Ali je tale vaša obsežna razstava žetev enega samega leta?

— Ne vse. V glavnem je iz zadnje dobe tole, kar je razstavljeno v glavni dvorani. Drugo je iz različnih časov v zadnjem desetletju.

— Pa vendar mnogo. Lahko bi se reklo, da vas samota v majhnem mestecu navaja k delu in da si ne želite mnogo stikov z velikimi mesti.

— No, včasih si človek že poželi velikega mesta, da bi malo porogovilil in se oddahnil. Redno zahajam v Zagreb na razstave. S Tomislavom Krizmanom sem stalno v stikih zastran grafičnih stvari; vedno me vabi k razstavam. Zdaj imam tudi boljše zveze z Ljubljano. Čez mejo hodim najrajši v Italijo. Kjer je sonce, tam je življenje. Ni mi bilo dano, da bi bil študiral daljšo dobo v tujih umetniških središčih, zato si tem bolj želim potovanja.

— Prisvojili ste si čisto lastno tehniko v grafiki kakor v slikarstvu.



Fran S. Stiplovšek: Kapucinska cerkva v Krškem

— Sem realist. Preveč ekstremen nisem bil nikoli, čeprav sem sodoživljal vse povojne struje v naši likovni umetnosti. Hočem priti vsaki stvari do jedra; površna obdelava me ne zadovoljuje. Pa čeprav sem realist, je v meni precej romantike. Da sem na pravi poti, sem spoznal pred desetimi leti, ko so se Dunajčani dokaj vneli za moja olja, nakar me je Hagenbund kot svojega dopisnega člana ponovno vabil na razstave. Ljubim tišino, kričeč nisem. Prejšnje čase sem napravil vrsto figuralnih reči, potem sem spet zašel v pokrajinarstvo. Hočem zajeti bistvo pokrajine, in v tem pogledu mi mnogo nudi ne le Krško, temveč sploh Dolenjsko po svojem mehkem značaju, ozračju, ljudskih tipih, vinogorski romantiki, po luči, vedrini in zgodovini, po samih elementih, ki lahko zadovoljujejo umetnika. Nisem in ne bom se naslanjal na nobeno šolo. Hodim svojo pot in se navdušujem za vsako stvar, ki me ogreje. Sebi se pa ne morem izneveriti. Lahko, da sem kdaj tvegaj ali tvegaj skok sem, skok tja, toda zmeraj se vračam na svojo pot.

— Kje ste doslej razstavljali?

— Na Dunaju, v Pragi, Hodoninu, Berlinu, Amsterdamu, Bruslju, Londonu, Parizu, Firenci. Samo z grafiko sem se udeležil razstav v Parizu, Firenci in Barceloni. Precej grafičnih del sem prodal v Pragi, olj pa nisem prodajal. Tale je zdaj moja prva razstava po bolezni. Hotel sem po dolgem času dokazati, da še živim in da tudi delam.

— Načrti?

— Se kar sami porajajo. Vse, kar trdno skleneš, se ti po navadi izjalovi. Pa pride dan, pride trenutek, ko se

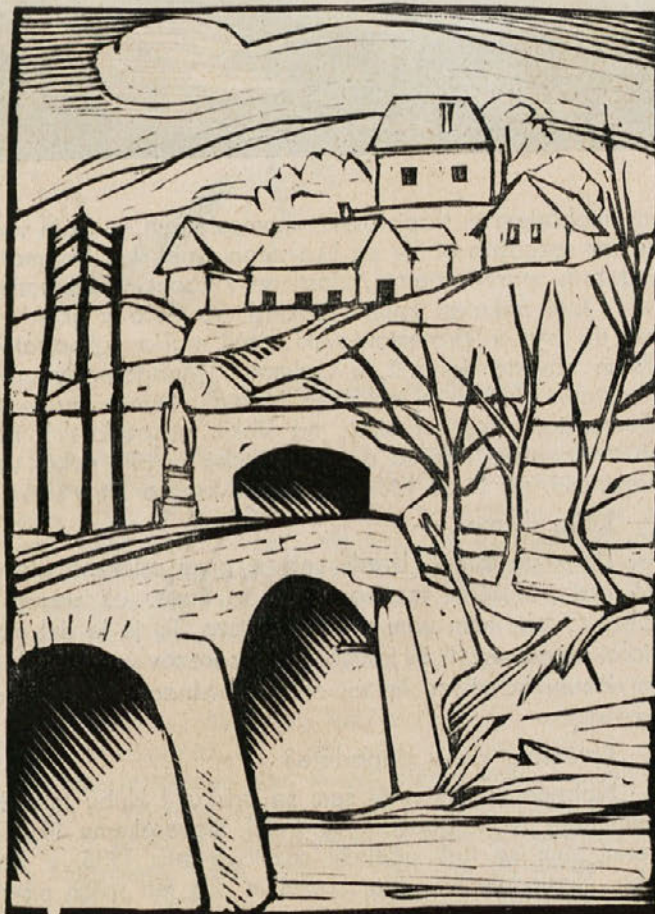
ti vzdrami navdušenje, in delo kar samo zraste v tebi in nato pred teboj. Ostanem v Krškem. Kaj bi drugega trdil v teh časih! Pokrajinarstvu se bom še bolj posvetil.

— Pa portreti in naročila? Razstava in katalog kažeta, da je vrsta umetnin v zasebni lasti.

— Po naročilu niti ne delam rad, razen če me motiv zanima. Priznam pa, da provinca ni brez zanimanja za umetniško delo. Če bi bile razmere take, kakršne so bile do leta 1930., bi se dalo lepo živeti, ljudje bi kupovali, kakor so kupovali takrat. Danes pa marsikateri inteligent na deželi ne zmore honorarja za umetnino, in tako je kupovanje v obrokih prešlo tudi v kupčije z umetninami. Dosti je naše inteligence, ki bi si rada olepšala dom z umetninami. Treba je, da smo umetniki za tak aranžman dostopni, če vidimo, da gre za iskreno ljubezen do umetnosti. —

Moja beležnica se je precej odebelila z zapiski. In že je skozi meglo posijalo sonce na prag Jakopičevega paviljona. Prišli so tudi obiskovalci: nekateri literati in slikarji pa stanovski tovariši umetnikov, da mu bodo za družbo in da se po svoje razgovorijo ob posameznih umetninah. Stopila sva s Stiplovškom še enkrat okrog po vseh treh sobanah. Razgledala sva se še po lepotah krškega mesta, po Sv. Rozaliji in Posavju. Tihotna Mirna, romantična Kostanjevica pa nekateri motivi z Rakeka in Cerknice, kamor zahaja umetnik na počitnice, in resni obrazi umetnikovih znancev so zrli v naju s sivih sten. Čakali so obiskovalcev, ki naj spoznajo eno izmed najzanimivejših mestec pod paleto in rezilom mladega slovenskega umetnika.

Artem.



Fran S. Stiplovšek: Stari most (orig. lesorez)



Fran S. Stiplovšek: Na božji poti ob porcijunkuli v Krškem



Fran S. Stiplovšek: Stari Marolt iz Kostanjevice



Fran S. Stiplovšek: Sv. Rozalija v snegu



Fran S. Stiplovšek: Valvazorjeva hiša v Krškem in cerkva Sv. Duha (bodoči krški muzej)

VOJNA KOVIN

Kdo izmed nas se spominja, da je bil aluminij še pred svetovno vojno skoraj nepoznana kovina? Saj je bil pred osemdesetimi leti še tako redek in drag, da si je dal francoski cesar Louis Philippe za slavnostne priložnosti narediti jedilni pribor iz aluminija, medtem ko so se morali drugi gostje pri dvorski pojedini zadovoljiti z zlatim priborom. Leta 1886. so začeli po Hallovem elektrolitičnem postopku izdelovati aluminij in odtlej šele izdelujejo to kovino po industrijsko. Danes je aluminij nekako dvakrat dražji, kakor med, pa trikrat lažji, tako da je v resnici cenejši kakor ta vsakdanja kovina.

Od leta 1910. se bojuje aluminij z železom za nadvlado v industriji. Prvo zmago je dobil v kuhinji, kjer je izpodrinil železo. Potem je prodiral v železniške vagona, v nove mostove in ladje. Nato se je uveljavil pri avtomobilih in slednjič pri letalih. Velikih modernih letal si ne moremo misliti brez aluminijevih kril, posod, strojev in vijakov (propelerjev). S tem se ujemajo tudi številke, ki govorijo o pridobivanju aluminija: v Zedinjenih državah so ga leta 1900. pridobili 8000 ton, lani pa 625.000 ton. Najboljša lastnost aluminija je njegova lahkost in odpornost zoper oksidacijo.

Tudi v bodoči vojni bo odločala lahkost, odpornost in trdnost. Že zdaj pričinja aluminij boj z novim tekmečem, magnezijem. Skupaj z jeklom se mora aluminij braniti pred berilijem, ki se izvrstno zliva s tako težkimi kovinami, kakor je baker. In vse kovine se bodo morale složno braniti proti nevarnemu tekmeču, kakor so razne umetne tvarine. Danes ostajajo te tvarine še na robu sfere kovin, toda kmalu bodo že uspešno tekmovala pri gradbi letal, avtomobilov in hiš.

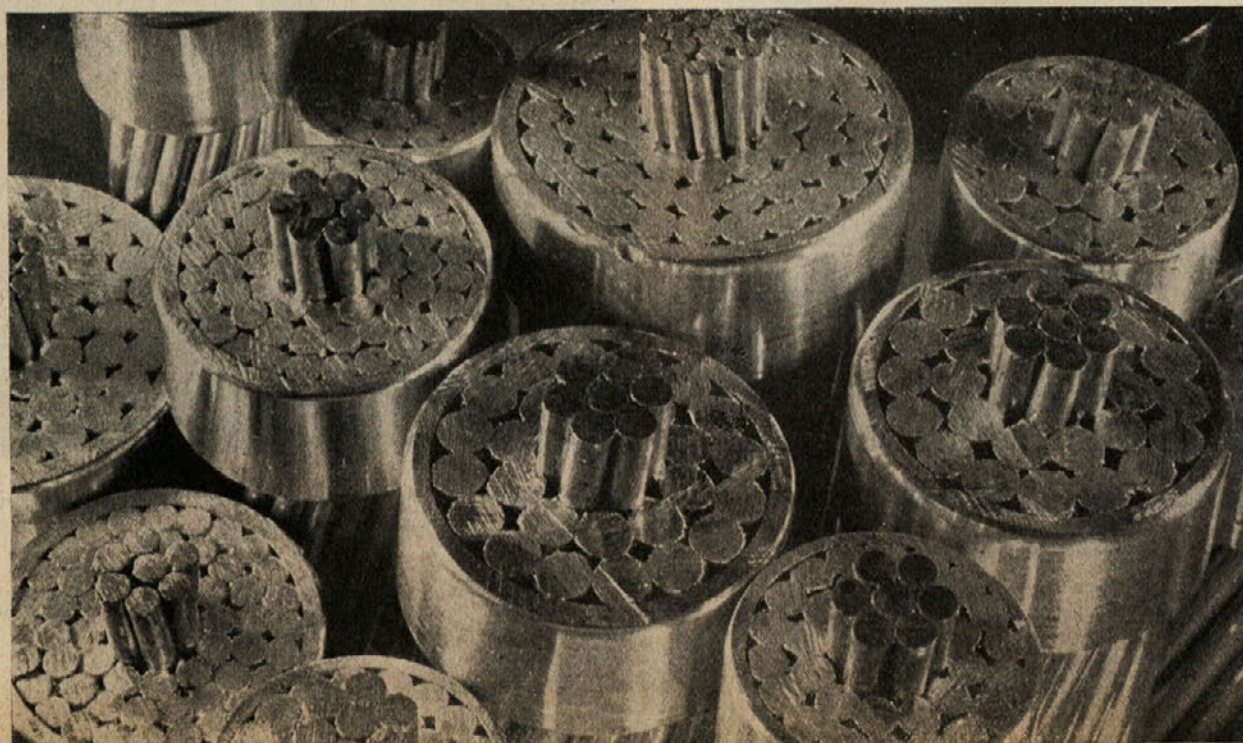


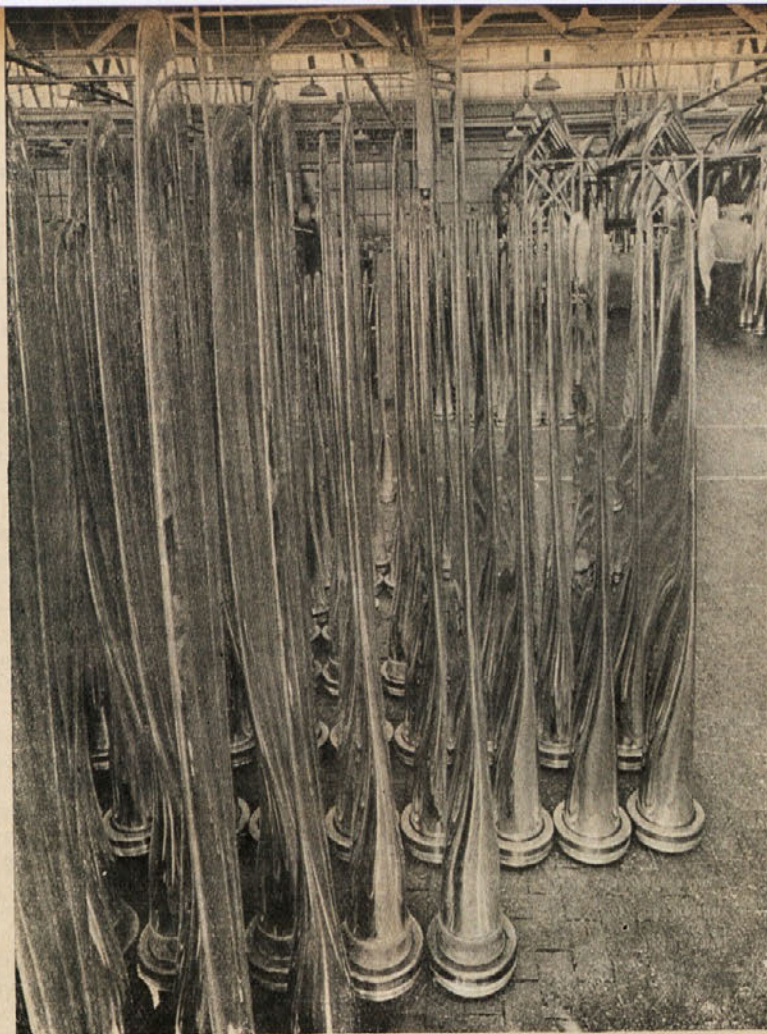
Kakor vsaka vojna, se končuje tudi vojna kovin z mirom. To je mir na smetišču, kjer složno drug zraven drugega počivajo aluminij, železo, med in razne zlitine, kakor jih je semkaj vrgla nehpoležna človeška roka.



Aluminij in jeklo sta zaveznika v vojni kovin proti skoraj monopolnemu položaju bakra v kablilih za električni vod. Doslej se je najbolj uporabljal baker. Potem pa se je pokazalo, da bi lažji kablji iz aluminijevih žic omogočili bolj dolge viseče obloke in torej manj drogov, ako bi bili utrjeni z drobno jekleno vrojjo. Tako delajo danes kable, pri katerih so onanje žice iz aluminija, notranje pa iz jekla.

Na štedilniku se med seboj bojujejo štiri kovine. Na naši sliki se praži krompir v globoki aluminijevi ponvi, telečji kotleti se pečejo v železni pekači, grah se kuha v jeklenem loncu in omaka se greje v medeninasti ponvici. Aluminij je dobil svojo prvo zmago v kuhinji, ker je izpodrinil težke in nepraktične posode iz medi. Zdaj si spet pridobiva jeklo nekaj svojih izgubljenih pozicij z elegantno posodo iz svetlega nerjavečega materiala.

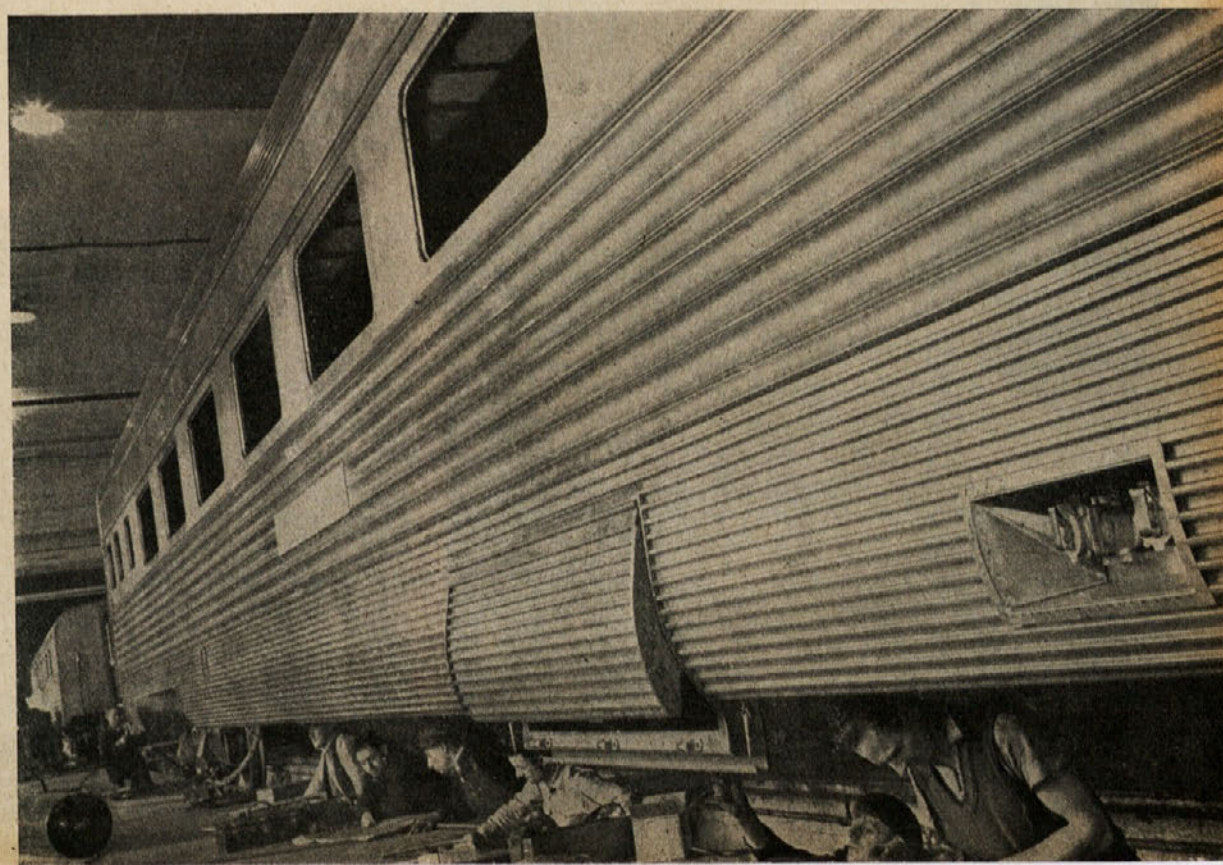
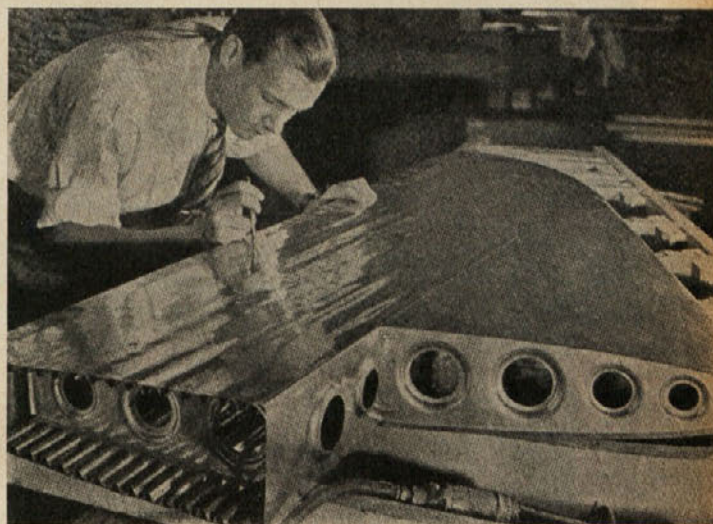




Jeklo se brani proti aluminiju s tem, da tvori tenke in nerjaveče pločevine za prevleko aeroplanov. Vzlic spoji tankosti so jeklene prevleke dovolj trdne in se pred aluminijevo pločevino odlikujejo po tem, da se dajo na ogrodje pripojiti, ne prikovati, tako da je delo hitrejše in površina bolj gladka.

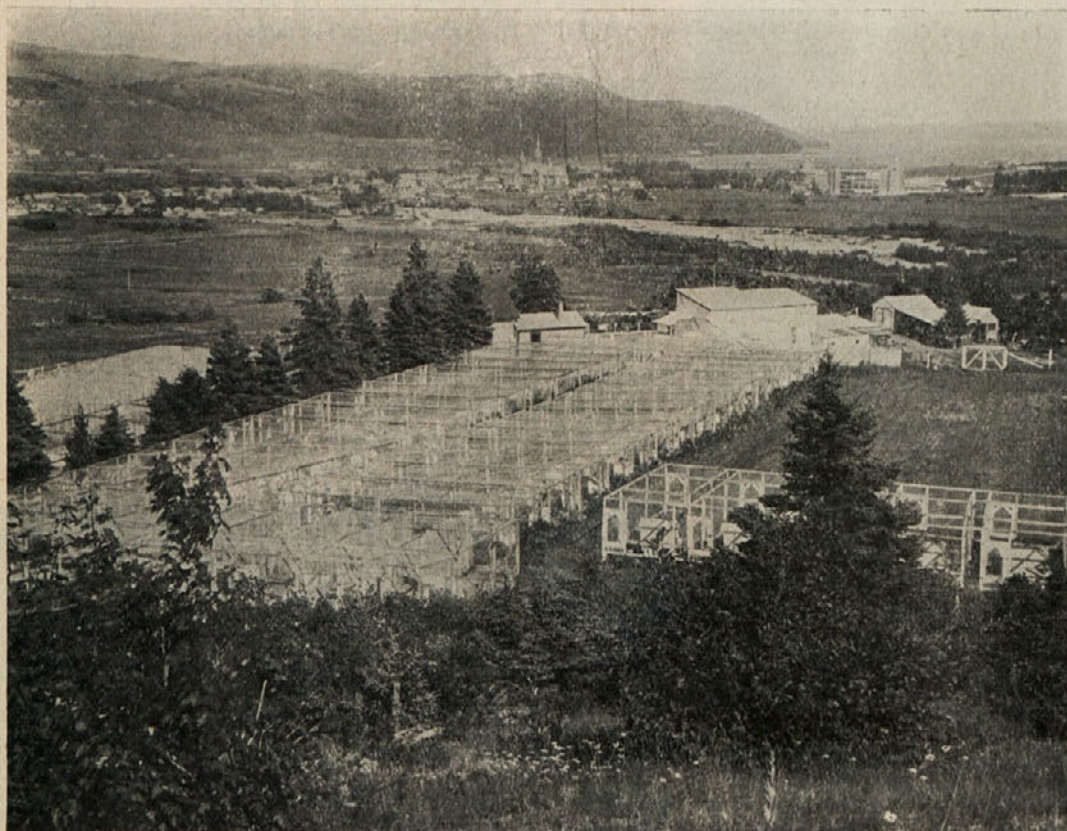
Najostrejši boj med jeklom in aluminijem je bil pri prometnih sredstvih. Nekako do leta 1923. je bilo jeklo izključni stavbni material za železniške vagoni. Potem pa so hoteli imeti ljudje vagoni za hitrejšo in lažjo vožnjo in so začeli nadomeščati jeklo z aluminijem. Toda jeklo tudi ni držalo rok križem in je ustvarjalo nov stavbni material, ki je aluminij prekašal po svoji tenkosti in trdnosti. Na sliki vidimo Pullmanov voz za ameriške železnice iz valovite jeklene pločevine.

Dvajseto stoletje lahko imenujemo stoletje aluminija. Tako uspešen je bil nastop te lahke in odporne kovine tam, kjer je prej neomejeno gospodovalo železo in druge težke kovine. Znak tega aluminijevega stoletja je naša slika letalskih vijakov iz aluminijeve zlitine.



KANADA, največja in najpomembnejša soseda Združenih držav

Dr. J. S. Rouček:



Srebrne lisice so najbolj priljubljena kožuhočina elegantne dame po vsem svetu. Večina teh kož prihaja s kanarskih lisičjih farm, izmed katerih vidimo eno na naši sliki.

Bila je velikanska senzacija v ameriškem in drugem svetovnem tisku (zlasti v prestolnicah fašističnih držav), ko je dne 18. avgusta proglasil predsednik Roosevelt ob svojem imenovanju za častnega doktorja Queens University v kanadskem Kingstonu (to je že njegov 22. častni doktorat), da bi Amerika ne gledala mirno, ako bi Kanado kdorkoli napadel. To seveda ni nič novega, da bi Združene države ne trpele, da bi katerakoli neameriška sila napadla ameriško celino. Značilno pa je, da je predsednik Roosevelt tako javno in kar slovesno izjavil prav v trenutku, ko so se po vsem svetu razlegale nemške grožnje, in zlasti še, ker je to povedal na kanadskih tleh, torej na tleh angleškega imperija. Njegovo izjavo so potemtakem popolnoma pravilno razlagali v tem smislu, da tudi Združene države — prav tako kakor Anglija — nečejo, da bi zabredel svet v novo svetovno vojno.

Kaj je prav za prav dandanašnja Kanada? Strategično — in to se splošno poudarja — ima Kanada najugodnejši položaj na svetu. Na vzhodu jo obliva Atlantski ocean, na zapadu Tih ocean, na severu Arktični ocean, na jugu pa meji na prijateljsko Ameriko, s katero ima 3000 milj skupne meje brez ene same utrdbe. Po površini je ta dežela skoraj enako velika kakor Evropa, večja kakor Združene države, toda gostejše naseljena je samo njena južna tretjina. Tu je namreč 95% vsega njenega prebivalstva, večjih mest in farm, rodovitne zemlje, rudnikov in ribolovov. Kanadsko pod-



Ponos Ottawe, kanadske prestolnice, je parlamentno poslopje v nekakšnem gotškem slogu. V visokem stolpu hranijo spominsko knjigo, v kateri so zapisana imena vseh kanadskih moških in žensk, ki so se udeležile svetovne vojne.

Neizmerni kanadski gozdovi dobavljajo les marsikateri deželi britanskega imperija. Z gozdno železnico odvažajo debela iz gozda.



ne bje ima prav tako veliko nasprotij kakor ameriško. Na jugu uspevajo najrazličnejše vrste sadja in farme imajo ondi svoja razsežna rodovitna polja. Na severu je pa dosti visokih gora in vse polno jezer, pozimi pa veliko snega.

Poljedelstvo je temelj kanadske blaginje. Kanadska pšenica, ki raste v južnih predelih države na neizmernih površinah, je izmed najboljših na svetu. Zato tudi izvažata Kanada več pšenice kakor katerakoli druga dežela. Združene države na primer pridelajo sicer dvakrat toliko pšenice kakor Kanada, toda največji del svojega pridelka potrebujejo zase.

Druga pomembna panoga kanadskega gospodarstva je živinoreja. Nekoč je bila Kanada brezkončen pašnik, na katerem se je paslo na tisoče bizonov in bivolov. Zdaj so te živali malone izumrle, toda jelenov, lososov in karibov je v severnih predelih še zmeraj veliko. Od tod tudi velikanski izvoz kožuhovine — najmanj polovica vse kožuhovine, ki jo nosijo na svetu, je iz Kanade.

Kanadski gozdovi so tako razsežni, da še zdaj ne vemo, kako veliki so. Cenijo jih na okoli 500 milijonov acrov (1 acre, izgovori ejkr, meri 40,47 ara). Temu vsemu se pridružuje še veliko rudninsko bogastvo — premog, nikelj, zlato, srebro, med, cink in azbest — ki ga nahajamo večinoma na Novem Škotskem. Nazadnje je tu še ribolov, prav tako pomemben vir blaginje.

Kanadsko železniško omrežje, ki je za tako prostrano deželo velikanskega pomena, meri blizu 70.000 km. Železnica je tu v nasprotju z Združenimi državami državna last.

Politično ni Kanada bog ve kaj odvisna od svoje matične dežele. Voli si svoj parlament, iz katerega izhaja lastna vlada, in tako nima Anglija na Kanado dosti več vpliva kakor na Združene države. Zato je tudi lahko predsednik Roosevelt proglasil, da bi Amerika branila napadeno Kanado kakor neločljiv del severnoameriškega sodržavja.

Kos prelepe gorske pokrajine v državi Alberti.



Slikovita kanadska природа je dala pobudo za marsikatero novo gibanje (na primer za gozdoopništvo), ki išče rešitve človeštva v tem, da se umakne človek v prirodo.

Prestolnica Ottawa je zmes francoskega duha in ameriškega kupčijstva, kakor lepo kaže naša slika, ki predočuje Ridearjevo ulico s postajnim poslopjem (na desni spredaj).



Smejoče se resnice

1. Ženske ne obljubijo rade tega, kar potem držé.
2. Zvestoba žene je zadeva spretnosti.
3. Moderni zakon je večkrat dopolnilo denarnice.
4. Pametna žena nikoli ne pozabi, biti uganka.
5. Resnica je to, kar moški verujejo.
6. Ženska se nadeja vedno nenadejanega.
7. Marsikatera žena prisega več zvestobe, kakor je more držati deset mož.
8. Moderna ženska rajši izda duševno, kakor pa toaletno skrivnost.
9. Nečimrnost ima najboljši želodec, ker vse pogoltne in ni nikoli sita.
10. Skoraj zmerom je «da», kadar reče ženska «ne».
11. Večina žensk ne šteje rada do trideset.

Edmond Demaitre:

KAKO PRODIRA CIVILIZACIJA V ZADNJE NERAZISKANE PRAGOZDOVE

Na vsem svetu ni nikjer nobenih drugih neraziskanih krajev razen pragozdov, ki pokrivajo razsežno ozemlje Mate Grosse v Južni Ameriki, in otokov pod Južnim križem. Notranjščina nekaterih izmed teh otokov, ki so last Nizozemske Indije, kakor Borneo, Salomonovo in Bismarckovo otočje — kjer sta Nova Guineja in Nova Bretanja — je še popolnoma neraziskana in ne skriva v svoji divjini samo neraziskanih plemen, rastlin in zveri, ampak tudi zemeljske zaklade, ki se niti oceniti ne dajo. Tako so naleteli na primer v pragozdovih Papue, Sumatre in Bornea na velike množine zlata in dragih kamnov.

Samo ob sebi se razume, da so poročila o teh najdbah privabila vse polno zlatokopov in pustolovcev v te daljne pokrajine. Toda razen nekaterih častnih izjem niso ti iskalci sreče prav nič pomagali k smotrnemu raziskovanju in k pomirjenju teh otokov. Holandska vlada je sicer res prepovedala zasebne

Pisec našega članka, E. Demaitre, med prebivalci vasi, ki je zdaj že pomirjena, ki so pa še pred nekoliko leti pobili vse člane neke patrole s poveljnikom vred.

raziskovalne odprave in čaka ugodnega trenutka, ko ji bo gospodarski položaj njenih kolonij dovoljeval, da bo otoke znanstveno raziskala. Zato pa vlada Nove Guineje in Salomonovega otočja ne podpira zgolj uradnih, ampak tudi zasebne raziskovalne odprave.

Zasebne raziskovalce in odprave pošiljajo v džungle rudniška podjetja ali pa znanstvene družbe. Njih naloga je, da odkrijejo zlate žile, ležišča dragih kamnov in vrelece nafte ali pa da proučujejo šege in navade ter verske običaje divjih narodov, ki prebivajo v teh nezdruvanih in nevarnih pokrajinah.

Naloge uradnih raziskovalcev so obširnejše. Oni naj bi ne proučevali samo življenja domačinov, temveč naj bi tudi navezali stike z rodovi, katerih večina živi še v kameni dobi. Ondi naj bi zamenjali zakon džungle z zakoni belokožca, odpravili ubijanje in ljudožerstvo, kaznovali lovce na človeške lobanje ter poizkusili domačine cepiti in prešteti prebivalstvo. In naposled naj bi — kar je najpomembnejše — razložili tem ljudožercem in lovcem na lobanje, kako potrebni in bistveni za dandanašnji državni ustroj so — davki.

Malo je poklicev, za katere bi bilo treba več navdušenja in v katerih bi

MISLI

Blagor mu, ki ljubi samo, kar sme, in sovraži le to, kar mora sovražiti.

*

Človek mora star postati, da spozna, kako kratko je življenje.

*

Če je glava bolna, si zaman zavezujemo noge.

*

Kdor nima sam kaj delati, daje drugim največ dela.

*

Ura bolesti je daljša ko dan veselja.

*

Sovraštvo je pristransko, ljubezen pa še bolj.

grozilo več nevarnosti kakor članom raziskovalnih patrol. Oni prežive vse svoje življenje v pragozdu in prodirajo vsak dan globlje v neraziskane predele. Z dovoljenjem vlade Nove Guineje sem spremljal nekoliko takšnih patrol na njih poti in sem torej lahko od blizu zasledoval delo teh modernih pionirjev, katerih zasluge so prav gotovo večje kakor zasluge zlatokopov. Zakaj člani teh patrol so precej slabo plačani in tvegajo življenje po desetkrat na dan, in sicer ne zato, da bi si pridobili bogastva, ampak samo v korist svoje domovine in za razširjenje civilizacije.

Vsaka patrola ima častnika, ki je zmeraj belokožec, in kakšnih dvanajst oboroženih vojakov, ki se imenujejo boyi. Patrolo spremlja do dvajset nosačev, izmed katerih nosi vsak tovor do 25 kg, ki obstoji iz živil, streliva, šotora in darov za domačine. Boyi in nosači so domačini, ki prebivajo v obrežnih krajih in ki so zato že od davna navajeni na stike z belokožci. Preden jih pošljejo s patrolo, se morajo ti domači vojaki deset mesecev izobraževati v vojaški službi.

Patrola, katere poveljnik je belokožec, vojaki in nosači pa domačini.



Ena prvih nalog patrole, ki prodre v dotlej še nedostopno naselbino divjakov, je, da cepi prebivalce zoper ošpice.



Ko prodira patrola v nedotaknjeni pragozd teh otokov, mora premagati neverjetne ovire; eno takšnih nam kaže naša slika: reka, polna krokodilov, čez katero je bilo treba napraviti most iz lijan.



Če pogleda človek te vojake, se ne more ubraniti smeha. Njih uniforma je zares presenetljiva: ploščata čepica in nekakšen predpasnik okoli ledij. Z bosimi nogami in z golimi prsi, s puško na rami in z nožem ob pasu so ti mladenci kaj malo podobni vojakom. In vendar so to imenitni vojaki, ki vedno iznova dokazujejo, da imajo čudovito disciplino in pogum.

Bele častnike, ki poveljujejo patrolam, imenuje vlada, ki zahteva od vsakega, da prebije osemnajst mesečno preizkusno dobo, preden mu zaupa življenje tridesetih mož. Od teh častnikov zahtevajo, da so izurjeni športniki in da poznajo osnovne pojme antropologije, rastlinstva, živalstva, zemljepisa in zvezdoslovja. Oni ne smejo biti oženjeni in vsak mora, preden nastopi

službo, napraviti pri notarju svojo oporo. Na mesec ne zaslužijo niti 3500 dinarjev. In navzlic temu se je priglasilo lani, ko se je izpraznilo dvanajst mest patrolnih poveljnikov, okoli 3200 mladih mož...

Člani patrole žive sredi neraziskanih predelov skupaj z vojniki in nošači v bambusovih kočah. Od tod prodirajo v pragozd in si s trudom in naporom utirajo pot skozi džunglo. Po odpravah, ki trajajo po dva do tri tedne, se vračajo spet v svoja taborišča. Vsak me-

sec se odpravijo iz tega svojega središča v drugo smer, dokler ne raziščejo vse pokrajine in ne navežejo stikov z večino rodov, ki prebivajo v bližini tabora. Ko je to raziskovalno delo opravljeno in so plemena razorožena, prepustijo patrole svoje mesto misijonarjem in prvim naseljencem.

Strašanska vročina, krokodili, malaria in cela vrsta drugih tropičnih bolezni — vse to je manj nevarno kakor napadi domačinov, ki so belokožcem zaradi prodiranja neprestano za petami. Poveljniki patrol so veseli, če končajo svoje službovanje vsaj samo z nekaj ranami.

Kako sprejme patrolo divje plemo, je največkrat odvisno od tega, ali so prišli domačini že kdaj v stik z belokožci in kako so ti ravnali s prebivalci džungle. Če je bil prvi belokožec slučajno strasten zbiralec in je izropal sedež duhov, kjer hranijo domačini svoje maske in idole, ne da bi bil plačal zanje dogovorjeno ceno, potem je več kakor verjetno, da bo patrola napadena. Prav tako je tudi zelo nevarno stopiti v vas, skozi katero so šli malo prej belokožci, ki so zalezovali kanaške ženske, ki so — mimogrede omenjeno — najgrše ženske na svetu.

Motil bi se, kdor bi mislil, da se pri teh divjakih največ doseže z obzirnostjo in z darovi. Neka patrola je prodirala ob reki Sepik. Ko je prišla do prve na-

Poglavar enega izmed kanaških rodov, bogato nališpan.

Domačin z Nove Britanije, ki nosi svoj najlepši okras, kos bambusove trske, v nosnici.

Papuanec, ki je v boju usmrtil svojega nasprotnika, nosi v laseh poseben kolobarček.



selbine, je patrolni poveljnik najprej razdelil domačinom darove, nato se je pa utaboril s svojimi ljudmi nedaleč od vasi. Čeprav je poveljnik pokazal domačinom učinek strelnega orožja, so kazali Kanaki bore malo strahu in spoštovanja do belokožcev. Ko je izkušal po tolmačih zvedeti, kaj je tega krivo, se mu odgovorili:

— Pripoveduješ nam, da te je poslal najmogočnejši vladar na zemlji in da si močnejši kakor mi. Toda reke pa le ne znaš zažgati...

Patrolni poveljnik tega odgovora seveda ni razumel. Čez nekaj tednov je pa naletel v pragozdu na patrolo, katere poveljnik mu je povedal, da je v neki vasi ob reki Sepik hotel napraviti na domačine poseben dojem. Dal je napolniti eno svojih posod z vodo, nalil na vrh malo bencina in ga zažgal. Domačinom je pa potem zagrozil, da jim zažge vso reko, če mu ne store tega, kar je od njih zahteval...

Če gre za vas, katere prebivalci niso še nikdar videli belokožca, potem ravna patrola takole: Preden stopi v vas, preišče njen poveljnik z daljnogledom vso okolico vasi. Če ne opazi nikjer žensk in otrok, potem pomeni to, da se pripravljajo domačini na napad. Če pa čakajo ženske in otroci sredi vasi na tujce, ki so jih ogledniki napovedali, tedaj patrola ve, da bo miroljubno sprejeta. Vendar mora biti tudi potlej še neprestano na preži, zakaj dostikrat se je že pripetilo, da so se jele ženske in otroci izgubljeni, medtem ko se je poveljnik pogajal s poglavarji.

Nekateri raziskovalci trdijo, da napadejo Kanaki neprijatelja takrat, kadar misli, da je najbolj varen. Mogoče, da imajo nekateri rodovi takšno navado, so pa tudi drugi, ki napad vselej naprej oznanijo.

Vojskovanje med posameznimi plemenimi že stoletja redi prebivalce džungle. Edini pomoček, s katerim se da napraviti temu neprestanemu pobijanju konec, je ta, da jim pobere patrola orožje. Toda Kanaki izročijo svoje orožje edino tedaj, kadar popolnoma zaupajo patroli, da jih bo branila pred drugimi rodovi. Zato se mora patrola, ko pobere domačinom puščice in kije, odpraviti na kazenske pohode proti rodovom, o katerih je zvedela, da so napadli katerega izmed razoroženih rodov. Kazni, ki jih naloži napadalcem, hitro prepričajo Kanake, da je obramba, ki jim jo nudi patrola, veliko boljše kakor tista, ki so jim jo nudili lastni vojščaki.

Tudi štetje prebivalstva je silno težavna reč, zlasti zaradi verskih predsodkov. Nekoč sem bil pri takem štetju, ki je trajalo štiri ure, in ugotovili smo z največjo težavo samo šest imen. To je bilo v vasi, kjer je prebivalcem njih vera prepovedovala, da bi izgovarjali svoje ime in imena svojega očeta, brata, tasta in tašče.

Kadar daje patrola domačinom kakšno zdravilo, opazi lahko pri tem dostikrat marsikatero narodopisno zani-

Patrola prodira skozi puščavo Kunai. Spredej stopala dva domača vojaka, za njima poveljnik, nato drugi vojaki, čisto zadnji pa nosači.

mivost. Nekoč smo prišli v vas, kjer je razsajala griža. Vojaki so dajali pod nadzorstvom patrolnega poveljnika domačinom piti nekakšno zdravilo. Ko so prišle na vrsto ženske, so si pokrile glavo z nekakšno čepico, napravljeno iz drevesnega lubja. Ko smo poizvedovali, zakaj to delajo, so nam povedali, da šege tega rodu ne dovolijo, da bi ženske jedle ali pile vpričo moških, ker se boje, da bi s tem ne razdražile vseh hudobnih duhov.

Uvedba davkov in njih pobiranje je prav tako naloga patrolnih poveljnikov. Razumljivo je seveda, da denarja ondi še ne poznajo in da plačujejo svoje davščine s pridelki. Najbolj čudno je to, da plačujejo Kanaki davke brez vsakršnega ugovora in nevolje.

Če stopamo po mestih Nove Bretanje, Papue, Samoe ali pa Fidžija in če vidimo, kaj vse je napravil belokožec pod Južnim križem, moramo te pionirje, poveljnike in člane patrol občudovati in spoštovati. Junaški, nesebični in svetu neznani bodo kaj kmalu pregnali iz zadnjega pribežališča ljudožerce in lovce na lobanje in bodo v nekaj letih odpravili z zemljevidov južnomorskih otokov veliko belo liso, na kateri čitamo lakonični napis: Neznana in neraziskana pokrajina.

Vdove nekega plemena na Novi Guineji nosijo pri sebi lobanje svojih umrlih mož.

Pri nekaterih kanaških rodovih ne smejo ženske piti in jesti, če so navzočni moški. Zato so se pokrile z rutami, ko so jim člani patrole dajali piti zdravilo zoper grižo.



Alina



Dnevi so darovi, ki jih daje usoda ljudem v roke. Kmetom napolni kašče z žitom, revežem nasuje krompirja na krožnik, toda Podlesnikovemu Janezku je jemala iz rok še tisto malo, kar je imel. Iztrgala mu je celo suhi kruh, ki ga je nesel k ustom, in ga je trikrat obrnila v cestnem prahu. To je bilo tisti dan, ko so prinesli očeta mrtvega z nove stavbe in je mati iz obupa skočila pod vlak. Udarec, ki je padel z vso močjo in je bil namerjen naravnost na srce, je Janezku izbil dih iz pljuč, toda ni bil še pobit. Njegovih dvanajst let se je spotaknilo ob kamen, padlo na tla in vstalo z večjimi gubami in vraskami, kakor jih je imel Korenov stric, enonogi invalid.

Zvečer po pogrebu matere in očeta, ki je bil istočasno, je sedel pred hišico, kjer je bival zdaj samo on in stara mati, kateri je sedemdeset let upognilo hrbet, kakor veter brezo na skali ob reki. Koza je lačna meketala v hlevčku, Janezek je ni slišal. V preproščini svojega zaupljivega srca se je stiskal k hišici, ki se je zibala kakor barka v nevihti. Potem je noč prebila na nebu tisoč lukenj in mu postavila nad glavo osoljeno oko meseca. In noč je šela ure v počasnem ritmu, boječ se sivega jutra. Prvi sončni žarek mu je s puščico prebodel zenici in ju pritrdil na pol odprta vrata; belo jutro ga je obilo kakor jedka apnica. Janezek je izbulil oči. Pogled mu je obtičal na črnem, kocastem kožuščku psa, ki mu je s svojim telesom grel bose noge. Janezkova roka je zdrknila in njegovi prsti so se igrali v pasjem kožuhu. Janezek ni mogel verjeti, saj pri hiši niso imeli psa. Toda pes je zazelhal in prijazno zarenčal; Janezek je bil zdaj prepričan, da res boža psa. Pes je vstal in mu svoj dolgi gobec položil v naročje, proseč ga z glasnim pogledom, naj ga poboža.

Tako se je prebudil Podlesnikov Janezek po hudi noči, ki jo je prespal z odprtimi očmi. Čigav je bil pes? Janezek ga ni poznal. Ni bil iz vasi. Prišel je od bog ve kod. Opuščeno dete in pes potepuh sta se sešla v hladni noči. Ni klical drug drugega, a vendar se je ob prebujenju zdelo obema, da sta stara prijatelja.

Bil je črna psica, in Janezek ji je dal ime Alina. Od tistega dne je prevzela marsikatero skrb, ki je prej težila Janezka. Stari materi seveda ni mogla postreči. Zнала pa je izvršiti mnogo drugega. Samo čudno je bilo, da si je sama določala svoje dolžnosti in prevzemala sama od sebe odgovornost za nje. Morda je bil v tem nagon potepuha. Gotovo je, da ji je Janezek veliko zaupal, in prav tako je gotovo, da ni bil v svojem zaupanju nikoli prevaran.

Presneto — preživljanje dveh ljudi in enega psa ni ravno lahka reč. Nekaj krompirja je sicer Janezek zmeraj dobil pri tem ali onem kmetu, ker mu je pazil na živino, toda suh krompir še psa duši v grlu. In Alina menda ni bila vajena, živeti takole na suho. Zнала pa si je pomagati. Njive so zvonile z zlatom, ki se je usipalo v žepe kmetom, toda klasje je skrivalo tudi pečenke, ki bo krasila kmetijske mize. Zajci so hodili kmetom na zelje, pasli so se na detelji — in kmetje so čutili, da jih okradajo zajci, ki so namesto z zlatom plačevali s kupčki bobkov. Edina nada jim je bila v tem, da bo to neprostoovoljno krmljenje plačljivo z obrestmi vred po prvem avgustu.

No — Alina jih je pripravljala ob njihovo pravno lastnino s tem, da je lovila zajce in jerebice v času, ko so smeli kmetje divjačino samo gledati. Kajti zakon je zakon. Prvi plen, ki ga je prinesla, je bil zajec iz graščinskega gozda. Žjutraj, ko je Janezek gnal živino na občinski pašnik, je Alina poskakovala okrog rogate črede. Toda komaj se je živina ustavila na prvi zeleni trati, se je spustila čez reko. Plavala je kakor vidra. Na drugem bregu se ni niti otrsela; tekla je v gozd na strmi rebri. Morda

jo je prvi korak iznova pridobljene svobode začudil, zakaj ustrašila se je v trenutku, ko je zavohala zajčjo dlako. Hitela je po sledi in se kakor senca vlekla med drevjem. To je bila volčja hoja: tiha in mehka, toda trdna in varna, ki bi se lahko vsak hip spremenila v skok na plen. Tako je tekla nekaj časa v hrib. Potem se je ustavila in napela ušesa. Sled se je izgubljal v luknjo med koreninami starega bora. Obšla je drevo, sesala z nozdrvmi smer vetra, potem pa se je potuhnila. Mišice na nogah so bile napete, pripravljene, da bodo vsak trenutek vrgle njeno telo naprej. Čakala je. Nad glavo je zagrulil golob duplar in malo dalje je skočila veverica. Alina niti trenila ni z očmi, da bi pogledala, kaj se godi. Vsa njena čutila so bila prikovana k luknji. In dolgo je čakala s prav mačjo potrpežljivostjo. Potem se je spodaj nekaj vzdignilo, in takoj nato se je pokazala glava divjega kunca. Alini se je zablistalo v očeh. Mišice na nogah so ji vzdrhte, toda pripognila je samo glavo. Ni bil še čas. Kunec je nekaj časa vohal, potem pa prišel ves iz luknje. Pa tudi zdaj še ni skočila nanj, samo oddaljenost plena od rešilne luknje je ocenjevala. Kunec je medtem sedel na zadnje noge in, misleč, da je varen, slabotno zapiskal. Ali je Alina že poznala zajčje navade iz izkušnje? Kazalo je tako. Ta žvižg ni bil svarilen. Ne — to je bilo vabilo samici in morda tudi mladičem. Res. Že se je pokazala nad luknjo druga glava. V tem trenutku se je Alina vzdignila in na kratko ostro zalajala. Samec je naglo skočil k luknji, toda to je zapirala samica. Njuni telesi sta se strčili — in ta neznatni trenutek je Alini zadostoval. Hlastnila je po kuncu. Ta je samo nekajkrat trznil z zadnjimi nogami, potem pa se je iztegnil z zlomljenim tilnikom. In ko se je Janezek vrnil s paše, je ležal na pragu kunec.

Prvi ulovek je Janezka presenetil, hkrati pa ga je spravil v strah pred gospodarjem. Toda strah dvanajstih let je kakor neprijeten sen, na katerega pozabimo, še preden se postelja ohladi. In tako so bila nadaljnja odplačila, ki jih je nosila Alina, že sama po sebi razumljiva. V kuhinji je večkrat na teden dišalo kakor o praznikih. Še dobro, da je stala Podlesnikova hišica sama na gričku. Toda bog ve — menda so bili zajci in jerebice Alini premalo, zakaj pozelela si je srnje pečenke. Ampak srne v grajskem gozdu so bile do zadnje preštete in pod dobrim nadzorstvom. Razen tega jo je lovska strast zapeljala, da je divje in cvileče lajala, ko je drvela čez drn in strn. In nenadno je počil strel. Začutila je, kakor da je dobila s palico po hrbtu. Dobro preračunani skok čez drevesni štor se je skrajšal za polovico. Toda nevarnost, ki ji je bila za petami, jo je iznova vzdignila. V ostrem kotu je zavila v goščavje. Tako se je zgodilo, da je drugi strel odbil samo nekaj vršičkov mladega smrečja. Tisti dan se je Alina vrnila šele v temi domov. Vlekla je zadek za seboj in puščala krvavo sled. Potem je ves teden ležala v svoji bajtici in hvaležno sprejemala mokre obkladke, v katere jo je Janezek zavijal. Osmi dan pa je že prinesla jajce, ki ga je ukradla v kurniku nekje v vasi. Naslednje dni se je omejevala samo na to vrsto tatvine, ki je zahtevala sicer več opreznosti, a manj moči. Ljudje so začeli govoriti o kuni ali o dihurju. In nenadno so se v vsakem kurniku pojavile pasti. Samo da Alini ni bilo do mastne kosti v pasti. Niti polovici piščanca ni sedla na lim. Vsi so kleli, ker niso vedeli, kaj je to. Noben petelin, nobena kokoš jim ni zmanjkala. Samo ukradena jajca in včasih jajčne lupine so pričale o skrivnem obisku.

Nekega lepega dne, ko so po polju odmevali strelji lovcev in lajanje lovskih psov, je Alina začutila, da je spet dovolj močna za stari način življenja. Bilo je po hudem dežju. Reka je zelo narasla in je odnašala vse, kar ji je prišlo na pot: plotove, kurnike, svinjake. Seveda je plaval tudi živ prašič, katerega cviljenje je vznemirilo vso vas. Ljudje so lovili z vrvmi in kavljji, toda prašič se je vendar utopil in voda ga je odnašala kakor prevrnjeno klop. Pot ob reki, koder je Janezek gonil živino, je bila preplavljena. Toda tam, kjer je delala reka koleno, se je ustavljalo vse, kar je voda ugrabila. Janezek je vlekkel po-

lena iz vode, Alina pa je skakala v vodo, da bi privlekla drva bliže. Vselej se je vrnila na breg s plenom v zobeh. Nekoč pa ji je nekaj ušlo, in Alina je plavalala proti nasprotnemu bregu. Zaman jo je Janezek klical. Tok jo je zanesel daleč, toda na drugem ovinku reke je prišla spet na breg. In potem se je obzorje za njo zaprlo.

Janezek je sedel na skalo in gledal v gozdček za reko. Zdaj pa zdaj so lovski streli splašili jerebice, ki so zletele potem čez reko in se spustile na njivo med krompir. Toda komaj so lovci izginili za hribčkom, je Janezek začul Alinino cvilečo lajanje, kar je bilo nevarljivo znamenje, da se lov začne. Takoj nato se je pripodil po rebri dolgoušec, meter za njim pa Alina. Janezku so zažarele oči. Črna poguba z belimi zobmi je šavsala po zajčevih ušesih. Nazaj zajec ni mogel, odprt mu je bil samo breg ob reki. Toda narava je mačeha v marsikaterem pogledu. Kot, ki ga je zajec opisal, mu je bil v pogubo. Kratke prednje noge so mu zadele v prazno, in prekopicnil se je. Črna nevarnost, ki je piskala svoj zmagovalni pohod, mu je kazala zobe iz največje bližine. Ampak nagon, da bi si rešil življenje, je bil močnejši. Poslednji skok je bil skok v vodo, kjer je prežala nanj smrt, morda manj strašna kakor v pasjih zobeh. Tok vode ga je potegnil na sredo reke in ga naglo nesel naprej. Alina pa se ni odrekla svojemu plenu. Dolg skok jo je odnesel daleč od brega. Voda je brizgnila in se zagrnila za njo, potem pa je Alina spet vzplavalala. In pričela se je vodna bitka. Alinina črna glava je skakala po valovih kakor čolnič, ki ga poganja motor. Še meter — pol metra — nato samo še nekaj centimetrov — in zdajci se je dvignilo njeno telo nad vodo. Ostro je zalajal zmagovalček, prestrašeno zacvilil zajec —

in zobje so držali zajca za vrat. Janezek je stal in se bojeval z Alino. Cepetal je z nogami in stokal — oh — saj to je bil košček njegovega vsakdanjega kruha.

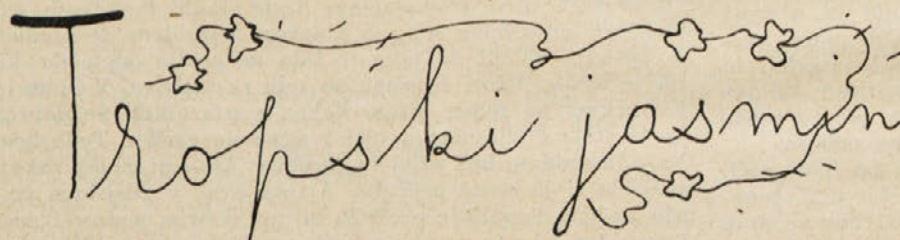
«Peklenska žival», se je zdajci oglasilo za njim. «Zdaj mi ne boš ušla!» Tik Janezkovega ušesa je počil strel, da ga je kar snelo s skale. Vendar pa je še videl, kako je psica, ne izpustivši plena iz zob, izginila pod vodo.

«Zdaj imaš dovolj enkrat za vselej.»

Janezek se je ozrl. Za njim so stali trije lovci s puškami, pripravljeni za nov strel. Toda ni ga bilo več treba, zakaj Alina se ni več pokazala. Janezku je brnelo v glavi. Ni šel naravnost domov. Ni mogel. Bilo mu je tako hudo, kakor tisto noč po očetovem in materinem pogrebu. Niti vedel ni, kako dolgo je sedel nekje v gozdu. Ko pa ga je začelo zebsti in je začel vstajati, se mu je nekaj zganilo pri nogah kakor takrat. Bila je Alina in pred njo je ležal zajec, težak dobrih pet kil. Janezek je zgrabil psico v naročje in pritiskal njen zvesti gobček na lice. «Alina — Alina», je šepetal v razburjenju. In Alina je javkala od veselja. Janezkovo božanje je bilo najlepši sen njenega opuščenega srca.

Ah ne — to ni bil čudež, samo košček pasje zvitosti. Svinčena zrna so plesknila na vodno površino, in brizg vode jo je poučil, da zgoraj ni varno. In zato se je dala odnašati toku, dokler je imela še kaj zraka v pljučih, potem pa je s plenom v zobeh vzplavalala. Bila je že daleč za ovinkom — izven nevarnosti. Tok jo je odnesel prav do jezca, kjer ni voda več tako drla. In tam je napela vse sile, priplavalala na breg, položila gobec v travo in zaspala. Šele žarek mesečine jo je prebudil in ji pokazal pot za Janezkom.

E. Maran:



Žvepleno kopališče Heluan v okoličnici Kaira ni danes več to, kar je bilo prej. Danes se samo v edinem hotelu shajajo tujci. Otroci angleških rodbin se igrajo na terasah, starši pa na golfovem igrišču sredi pustinje. Vsi so kakor ena sama velika rodbina.

Kakor ščuka med karpe je prišla v to rodbinsko ozračje nekega dne prekrasna ženska. Bila je vitka, temnih las in nežnega obraza. Najlepše pa so bile velike, sive oči z dolgimi črnimi obrvmi. In kako je bila oblečena! Lizzy, trinajstletno hčerko kapitana Browsersa, je ta lepota privlačevala, kakor luč molja. Lizzy je poizvedela pri vratarju skoraj vse. Dama je prišla iz Južne Amerike, ime ji je bilo Kornelija Villett, bila je strašno bogata. Lizzy je poizvedovala še naprej. Posrečilo se ji je, da je vrgla tenisovo žogico na knjigo, ki jo je tujka brala na terasi. Potem je skočila k njej in se ji je opravičevala. Tujka je prijazno pokimala, toda s tem Lizzy še ni bila zadovoljna. Tudi njen oče jo je moral iti opravičiti. Tako je bila lepa tujka uvedena v krog ostalih gostov, v katerem je odslej kraljevala...

Gospa Jenny Browsersova je bila modra žena. Nič je ni motilo, da njena

hčerka Lizzy ne spusti z oči gospe Villette. Mislila si je, da se otrok lahko nauči lepega vedenja od nje. Toda gospa Jenny je kmalu opazila, da jo tudi njen mož rad gleda, in to jo je bolelo. Ampak to je bilo razumljivo. Njun zakon je bil miren sporazum. Tomu je bilo sedem in trideset let. Morda bo vse to prešlo, si je prigovarjala gospa, kakor preide vroči puščavski veter...

Nekega dne je prišla Kornelija po končani igri na teraso male klubske hišice, kjer so utrjeni igrači pili osvežilne pijače.

«Strašno mi je mučno,» je začela, «ampak ukraden mi je denar iz žepa. Pustila sem jopico kakor navadno v oblačilnici. Nikoli ni nič zmanjkalo, danes pa je žep prazen. Ne pravim tega zavoljo denarja, saj je bil le majhen znesek — ampak samo zato, da bi vas opozorila.»

Bilo je zelo mučno. Gostov ni mogel nihče sumničiti. Toda sprejetih je bilo nekaj novih arabskih dečkov; gotovo je bil to eden izmed njih. Ampak kateri? Dva dni potem se je izgubil lep prstan z velikim diamantom, ki ga je ena izmed dam v umivalnici snela s prsta. Polkovnik Winston je kmalu

nato izgubil zlato cigaretnico. Prisegel je, da jo je moral izgubiti, zakaj še nikoli mu ni nihče ničesar ukradel! Vsi tujci v Heluanu so govorili o skrivnostnih tatvinah. Slednjič je izginila iz hotelske sobe stare Francozinje, ki niti ni spadala k športnemu klubu Angležev, škatla z dragocenimi dragulji. Tokrat je bilo jasno, kdo je tat. Mali Arabec Mahmud je prišel tisto popoldne v hotel z golfskimi palicami. Vratar je menil, da jih nese kakemu gostu, in ga je pustil. Pri zasliševanju pa se je izkazalo, da ni Mahmuda nihče k sebi naročil in da se je izgubil iz hotela pri zadnjih vratih. Mahmuda so takoj prijeli. Z izbuljenimi očmi je zatrjeval svojo nedolžnost: želel je videti hotel tudi znotraj. Ampak tega seveda ni nihče verjel. Vsi so se oddahnili. Tisti večer so potem proslavili rešitev zagonetke z napitnicami. Pili so šampanjec in plesali vse do jutra.

Tom Browsers je plesal s Kornelijo. Imela je lesketajočo belo obleko iz satena. Še nikoli ni bila tako lepa. Nežen, divji vonj je vel iz njenih las.

«Kaj je to?» je vprašal Tom.

«To je tropski jasein», se je nasmejnila.

Tropski jasein, da, to je ona. Niti vedel ni več, da pleše njegova žena okoli njiju, da spita gori v sobi njegova hčerka Lizzy in njegov mali sinček Harry. Vedel je samo, da je ta ženska sladka, vonjava in skrivnostna kakor tropski jasein.

«Krasna mesečna noč je,» pravi, «in razgled z zgornje terase po puščavi bo čaroben. Ali greva tja?»

«Dobro!» je veselo vzkliknila; bila je zadovoljna, kakor je še nikoli ni vi-

del. Kakor otroka sta skočila v dvigalo in se odpeljala na streho. Mesec je jasno svetil, nebo je bilo temnomodro in v daljavi se je vil srebrn trak, Nil. Za njim so se videle piramide. Osemnajst jih je bilo mogoče naštetih podnevi od tod. Zdaj sta štela in štela, a naštela sta jih samo petnajst. — Stresla se je od hlada, in on jo je moral z roko objeti, da bi jo ogrel...

Tiho kašljanje ju je prestrašilo. V zadregi je stal za njima hotelski tajnik. «Oprostite, da motim,» je jecljal, «toda pravkar sem opazil, kapitan Browsers, kako se je vaša hčerka oprezno splazila v sobo gospe Villettove... in tako sem si mislil, da vam moram...» Dalje ni mogel. Tom Browsers je zaključil: «Moja hčerka?» In obraz lepe Kornelije se je izpremenil v belo, srdito masko: «V mojo sobo?»

Vsi hitijo dol in naglo odpro Kornelijino sobo. Lizzy skoči od velikega kovčega. Tom Browsers stoji kakor kip. Ali je tale mala deklica tatica, ki se plazi v sobe in odpira kovčege? Kornelija ježno drži deklico za ramo in jo stresa. Prihiti ravnatelj hotela, in za njim drugi gostje.

«Torej smo te zasačili!» kriči Kornelija. «Ti povsod stikaš, ti si vzela moj denar!»

Jenny Browsersova se je prerinila skozi množico, objela z roko Lizzy in mirno rekla: «To je izključeno. Vam je bil denar ukraden v klubu, otrok pa v klub nikoli ne pride! In tam je izginila večina reči.»

«Da, in tukaj so!» je zaklicala Lizzy ter odprla Kornelijin kovčeg. Tukaj so glavniki, ščetke in lončki, a tudi zlata cigaretnica polkovnika Winstona in škatla draguljev gospe Ragazove. Zdaj ni Kornelija več kakor beli jasmin. «Ta otrok je dal reči v kovčeg in hoče zvaliti krivdo na mene, ona je tatica!» sika in kriči. Tom Browsers še zmeraj stoji kakor kip. Na tla vidi padati cvetje tropskega jasmina...

Ravnatelj hotela se trudi, da bi rešil položaj.

«Glavno je, da so se reči našle in da ni nihče oškodovan», pravi. «Gospa bo tako prijazna in nam bo te reči vrnila.»

«Vzemite jih ven, jaz jih nisem dala tja», kriči Kornelija. «Po tej žalitvi takoj odpotujem. Prosim, odidite, da se morem pripraviti za pot!»

«Ti bi morala biti že zdavnaj v postelji!» pravi gospa Browsersova svoji hčerki, toda hotelski gostje se gnetejo okrog nje in ji čestitajo, ker je edina znala razkrinkati tatico.

«Ampak kako ti je prišlo na misel, da si se vtihotapila v njeno sobo in brskala po njenih rečeh?» vpraša oče, ki se je slednjič prebudil iz omame. Zdaj je Lizzy prvič videti v zadregi.

«Hotela sem poskusiti njene obrvi, kako bi se mi podale...»

«Njene obrvi?» jeclja oče.

«No seveda,» ponavlja Lizzy, «ali si morda mislil, da so prave? Moj Bog — očka, ti si pa res naiven!»

DANAŠNJE DEKLE

Lina je sedela v kavarni pri črni kavi. Bilo ji je dolg čas. Z žličko je mehanično mešala kavo in v srcu se je jezila na ves svet.

Z Ivanom je torej konec, kakor je videti. Sprva je Lina mislila, da bo to samo majhen spor, kakor jih je bilo že več v teh šestih mesecih, odkar se poznata. Navadno se je vselej vrnil Ivan čez nekaj dni. Telefoniral je Lini, ki se je najprej delala, kakor da noče, potem pa sta se vendarle sešla, in spet je bilo vse kakor prej. To pot pa se Ivan ni oglasil. Lina ga je sama klicala — potem pa mu pisala. Po telefonu ga ni mogla doklicati, in na pismo ji ni odgovoril. Ivan sicer ni bil nenadomestljiv, ampak Lina se je hotela poročiti. Bila je uradnica. Pet in dvajset let je štela in je bila že vsega naveličana. Ivan je večkrat marsikaj rekel, po čemer je Lina sodila, da tudi on noče ostati za zmeraj sam. V to kavarno je včasih zahajal, kakor je sam pravil, in zato je danes prišla sem. Ni ga bilo. Torej je konec in se ne da pomagati.

Lina je izpila že skoraj hladno kavo in segla po časopisih. Dve mizi dalje je sedel nasproti Lini mlad mož v sivi obleki. Sedel je sam in kadil. Lina je ujela njegov pogled. Čez nekaj časa je spet pogledala in dognala isto: mladi mož je neprikrito kazal zanimanje za Lino. Ah, življenje današnjih deklet je težko! Lina si je popravila pričeksko, odložila časopis in kar najljubše pogledala na mladega moža. Nekoliko pa je bila vendarle v zadregi, zakaj mladi mož je imel odkritosrčen pogled. V tem pogledu je bilo toliko čistega občudovanja, da je Lina kar strmela. Nič več se ni naravnost ozrla nanj, opazila pa je vendar, da je segel po časopisih, ki so ležali pred njim na mizi. Nekaj časa je bral, potem pa je vzel svinčnik in nekaj pisal: zdelo se je, da na rob enega izmed večernih listov. Čez nekaj časa so bili časopisi z «njegove» mize pred Lino. Niti zapazila ni, kdaj jih je dal plačilnemu. Z utripajočim srcem in na videz vnemarno je prebirala časopise: — res, na enem izmed njih je bilo nekaj napisano. V zmedu črt in risb — videti je bilo, da ni hotel, da bi preveč vzbujalo pozornost — je brala Lina datum drugega dneva in «ob petih popoldne». To je bilo napisano vse navzkriž, toda dalo se je jasno in razločno čitati. Lina je bila hipoma vsa srečna in zadovoljna. Ozrla se je na mladega moža in čisto malo, samo prav neznatno je pokimala. Kmalu nato je mladi mož plačal, pogledal Lino in odšel.

Lina je komaj čakala drugega popoldneva. Tako goreče se ni pripravljala še na noben sestanek in, ko je nekaj minut pred peto uro hitela po stopnicah v kavarno, ji je srce tako

tolklo, da se je morala na zadnji stopnici ustaviti, da je nabrala sape.

V kavarni je sedel v praznem oddelku, čital časopise in ni niti pogledal, ko se je Lina pred njim ustavila. Lina je molčala in stala, dokler ni dvignil oči. V teh očeh je odsevalo presenečenje, začudenje in veselje tako, da se je Lina odločila za najzmernejši postopek: «Prosim, ali je to mesto prosto?» Ves navdušen je prikipal, in Lina je sedla. Pri tem ji je padla rokavica na tla, ki jo je on bliskovito pobral in jo položil zraven Line. Potem je Lino ogovoril — toda to je bilo le nekaj nepomembnih stavkov. Lina je medtem pila svojo kavo in ga opazovala. Ugajal ji je. Bil je brežhibno oblečen, tudi roke je imel lepe, negovane. Kdo je to in kaj je neki? Ali je vredno, da sem prišla? Bilo ji je čudno, da se ji ni takoj predstavil, toda spoznala je v njem enega izmed redkih mož, ki se malokdaj seznanjajo na ta način.

Nato sta se začela živahneje zabavati. Čudil se je, da hodi Lina, tako lepo dekle, sama. In zaupal je Lini, da se čuti večkrat zelo osamelega, ampak da je tako malo takšnih žensk, kakršno bi on rad našel. Priznal je, kako se boji današnjih deklet, ki iščejo može samo zato, da bi bile preskrbljene. Čustvo in vse, kar je lepo, jim je postranska reč. Iščejo, dokler ne naletijo na tistega, ki se da ujeti.

Lina je komaj dihal. Dušica je v njej trepetala od strahu, čutila se je osramočeno in bilo ji je tako čudno. Saj je tudi ona ena izmed njih, saj je tudi ona tisto «današnje dekle». Čudno ji je bilo zraven njega, hkrati pa tako prijetno. Tako lepo, kakor ji ni bilo nikoli zraven Ivana. Nisem ga hotela ujeti, je prepričevala Lina sama sebe. Ugajala sem mu, povabil me je sem, on, on je to hotel, ne jaz. In na dnu njenega srca je začelo kliti čustvo, ki ga Lina že skoraj ni več poznala.

Sestala sta se tudi naslednji dan — in potem spet in spet.

«Ljubica, Lina, ali bi me hotela?» je vprašal Zdenko nekega večera Lino. Poznala sta se ravno pol leta. «Zakaj naj takole hodiva skupaj? Vzemiva se! Naj se kdo drug muči v pisarni namesto tebe. Jaz hočem, da bi bila vedno pri meni.»

Lina je na pol mežala in stiskala Zdenku roko.

«Nadaljuj, nadaljuj, Zdenko, to je tako lepo, kar govoriš», je prosila. In Zdenko je nadaljeval: «Boš gospa inženirjeva — ali ne bo lepo? Kuhala mi boš, skrbela boš zame, in na veke se bova rada imela. Hočeš, Lina?»

In Lina je hotela, še kako hotela! Vse je bilo tako preprosto in tako lepo, da se je zdelo nemogoče. In Lina je verjela, da je to resničnost, šele ko

se jima je na prstu lesketal zlati obroček. Po poroki sta se za tri tedne odpeljala na morje. Ko sta nekega dne ležala na soncu, je začel Zdenko govoriti o tistem dnevu, ko sta se z Lino prvič videla.

«Veš, Lina, kaj mi je na vsi ti najini zadevi najbolj ugajalo?»

«Mislim si to, Zdenko», je rekla in se pripravila, da bo poslušala o tistem časopisu. Saj je bilo čudno, da ni Zdenko o tem nikoli govoril.

«Veš, Lina, ko si takrat sedela v tisti kavarni, sem strašno hrepenel, da bi se s teboj seznanil. Ampak kako? Odšel sem prej, se spominjaš, in sem dolgo hodil pred kavarno. Pa nisi pri-

šla, in jaz sem bil skoraj vesel. Videl sem, da ne tečeš kar tako za vsakim, kdor te dvakrat pogleda in se nasmehe — kakor delajo to dandanašnja dekleta. Mislil sem si, da bom vse prepustil slučaju, da pojdem večkrat v tisto kavarno in, če se bova srečala, bo to dar usode.»

Nekaj časa sta molčala. Lina je imela zaprte oči in se jih je bala odpreti. Kaj to Zdenko pripoveduje — o kakšnem slučaju govori? Zakaj nič ne pove o svojem pismenem povabilu na časopisu? Potem pa se je ojunčila in vprašala:

«Ti, Zdenko, kaj si takrat pisal na tisti časopis? Se spominjaš?»

«Jaz? Na časopis? Ampak, ljubica, nisem pisal na časopis — veš, tisti dan sem imel hude račune v pisarni, nisem mogel z računanjem nikamor, pa mi je takrat prišlo nekaj na misel in sem to zapisal v svojo beležnico. Zakaj vprašuješ, Lina?»

«Oh, kar tako, spomnila sem se na to.»

Lina je umolknila in, da bi ji ne bilo treba pogledati Zdenka, je napeto opazovala galeba, ki je krožil nad njima. Nerodno ji je bilo. Potem je vzdihnila in rekla: «Ne bo ti nikoli žal, Zdenko, da si me vzel, boš videl, da ne.» In v duhu je dodala «mene, današnje deklet». M. Nezval.

Helena Tichá:

Na sumu



Stara Novakova je klečala na tleh in spenjala svoje koščene, izdelane roke k razpeli. «Križani Jezus,» so ji šepetale usnice, «tako sem molila k tebi samo dvakrat v življenju. Prvič, ko so mi odpeljali moža v bolnico k operaciji. Ampak tisti zaboj, ki mu je padel takrat na nogo, ni bil nič tako hudega. Hujši so bili oni železniški odbijači;

tedaj je bilo že prepozno moliti, ko so ga z zmečkanjo glavo odnesli naravnost v mrtvašnico. Drugič sem tako molila, ko je imel Tonček davico in bi se bil ponoči zadušil. Doktor je takrat rekel temu kriza in, če jo prestane, bo ozdravel. Obljubila sem ti največjo svečo v cerkvi, ako Tonček ozdravi. In ozdravel je. In danes ti to zopet obljubljam, dobri Bog, usmili se!»

Iz oči so ji tekale solze, suhe rame so se ji tresle. Koliko se je vse življenje nagarala, samo da bi njen Tonček imel mirno življenje! Oče je bil skladiščnik pri železnici, njegov sin pa se je že od malega igral s strojčki. I no, bogat oče bi ga bil dal na tehniko, tako pa se je Tonček moral iti učiti ključavničarstva. In kako se je povzpел! Takrat očeta že ni bilo več. Mati je prodala hišico in njivico ter se preselila v mesto, da bi se sin kar najbolje izučil. Imela je majhno pokojnino in hodila je streč in prat. In tako si je mogel Tonček pozneje urediti lastno delavnico. Tonček je bil zelo spreten fant; obrt mu je dobro uspevala. Vračal je materi, kolikor je mogel. Ampak bila je že precej onemogla. Zato se je začel ozirati po nevesti.

Ni mu bilo treba hoditi daleč. V sosednji hiši je stanovala Minka Slokarjeva, pridno in pošteno dekle. Hodila je šivat, pa to bi pustila, saj Tonček lepo zasluži in njegova mama bi se odpočila. Že se je hotel odločiti, toda vtem mu je skočila na pot tale spogledljivka (stara Novakova ji ni mogla drugače reči) in mu zmešala glavo. Odslej ni Tonček več sedel zvečer doma, niti ni šel s tem ali onim svojim prijateljem v gostilno na pomenek. Odslej je bil vsak dan z doma. Celó delo je že kdaj pa kdaj zanemaril, on, ki je bil prej tako točen! Brž ko je čul njeno zapeljivo klicanje, je vse pustil, se hitro umil ter vzel čisto srajco in najlepšo obleko. Šele ponoči se je vračal domov.

Stara Novakova je bila žalostna, ni pa mislila, da se bo tako slabo izteklo. Včeraj Tončka že dopoldne ni bilo doma; in zvečer je spet odšel. Zjutraj se je ozrl na mamo, in zdelo se je, da bi ji rad nekaj povedal, toda zdajci je vstopil detektiv: «Tone Novak? Morate z menoj na policijo, morate nam nekaj povedati.» Mama ga je prijela, on pa ji je rekel: «Saj ni nič, mama.» Bil je strašno bled in, ko je odhajal, se je na pragu spotaknil. Tako je videla, da je grozno razburjen. In nenadno je slišala zunaj vpitje: «Roparski umor pri Krtini. Mesar je umorjen.» Najbrže bi se za to ne bila zmenila, imela je druge skrbi, toda slišala je besedo «Krtina». To je bil tisti osovraženi kraj, tam je stanovala Mara.

Ni vedela zakaj, toda šla je in kupila časopis. Kar opotekla se je. Dva zločinca, ki jima je policija že na sledi, sta včeraj ponoči napadla nekega mesarja, ga ubila in oropala. Od uropanih desetih tisočakov so jih osem našli pri ljubici enega obeh zločincev, pri znani lepotici Mari, ki je bila že nekajkrat kaznovana zaradi pomaganja pri tatvinah ali zaradi skrivanja ukradenih reči. Aretacija obeh zločincev se pričakuje vsako uro.

«Ne, to ni mogoče,» je zatarnala starka, «tega bi Tonček ne mogel storiti.» In čim bolj je o tem premišljevala, tem bolj je temu verjela. Sedela je in topo zrla predse. Potem se je domislila, da bi bilo treba v hiši pospraviti. Kar tako je vzela Tončkovo najlepšo obleko v roko. In ko jo je obračala, da bi jo dobro oščetila, sta padla iz žepa dva tisočaka.

Zdaj je bilo že preveč. Novakovi se je stemnilo pred očmi. Nič več ni mogla misliti. In ko so se misli začele zopet zbirati, je vedela, kako je bržkone vse to bilo. Vse je nasnovala tista kača. Izvabila ji je sina v pogubo, samo da bi ji lahko kupoval ničevnosti in hodil z njo po gostilnah. Tonček ni ubil mesarja, o tem je bila prepričana, toda pomagal je — kar je skoraj prav tako hudo.

Mati je klečala in bila tako zatopljena v vročo molitev, da ni slišala, ko so vrata zaškripala.

«Mama, menda se niste bali zame?» je zazvenel vesel glas, in Tonček ji je pomagal vstajati s tal. «Saj ste si vendar lahko mislili, da ne bom kaj takega storil. Tudi gospodje na policiji si tega niso mislili. Hoteli so samo vedeti, kako dolgo sem hodil z Maro in ali sem videl pri njej nekaj reči, o katerih sumijo, da jih ima, in ki so izginile. No, vidite. Meni to znanje z njo ni nič več prav ugajalo. Hotela me je pošteno oviti okrog prsta in me privesti do tega, da bi jim pomagal. Jaz pa sem slutil nekaj nepoštenega in grdega. Še pravočasno sem se zavedel. No, in predvčerajšnjim sem srečal Minko. Tako čudno so me ganile tiste njene velike žalostne oči, da niti spati nisem mogel. Zakaj čakaš, bedak, sem si rekel, da ti bo takšno brhko dekle kdo drug pobral izpred nosa, medtem ko hodiš ti kakor zmešan po svetu?! In tako sva se včeraj, mama, dogovorila, in danes sem vam hotel pripraviti prijetno zaročno pojedino. Vse naj bi bilo presenečenje — zdaj pa tole!»

Stari Novakovi so že žarele oči, a vendar je še hotela vedeti: «Kaj pa tale dva tisočaka, fant?»

«Mama, to ste tudi našli? Vidite, včeraj dopoldne sem šel po denar k tverdki, za katero sem delal glavna vrata, pa sem ga od samega razburjenja pozabil v žepu. Saj nisem vedel, kako me bo Minka sprejela. Ta dva tisočaka sem dal nalašč na stran, da bi tudi jaz nekaj prispeval k novi kuhinji, ki jo pojdeva danes z Minko kupovat.»

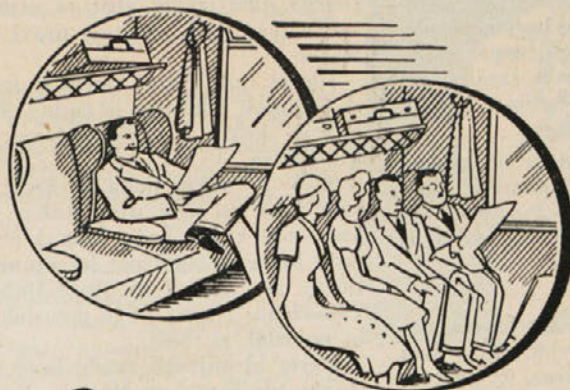
Ko je bila kmalu nato poroka Tončka in Minke in sta klečala pred oltarjem pod sliko Križanega, je gorela največja in najtežja sveča z modrim plamenom. Toda kakor je bila sveča težka, tako lahko je bilo Novakovi materi pri srcu. Veselo je pogledala proti nebu in njena usta so se srečno smehljala in šepetala zahvalno molitev.

Tomaž je ljubosumen

Marta je plesala z Markom Šilukom. Smehljala se je prav tako kakor vse druge navzoče ženske in je odgovorila na Markove nesmiselnosti v enako lahkem tonu, kakor bi to storile vse druge ženske. Marko Šiluk je bil vitek, plavalas mož; njegova kariera mika vsa mlada dekleta, in njegovi doživljaji privlačujejo vse ženske te družbe. Marta na primer ve, da Sonja Lokarjeva, ki se naslanja na visoki bife in drži v vitkih prstih čašo ohlajene sadne pijače, komaj čaka, kdaj se bo Marko z Marto približal, da mu bo napila s pogledom izpod povešenih trepalnic. Ve tudi, da je na Marto ljubosumna. Marti je tudi znano, da Marko Šiluk v sreči niti malo ne simpatizira s Sonjo. Marko Šiluk je tu zategadelj, ker je polovica navzočih mož njegovih starih prijateljev. Z nekaterimi se pozna še iz študijskih let. Ve tudi, da se rad giblje v svetu deklet in žen, ki mu kažejo svoje zanimanje. Marko Šiluk je mož, ki zna zmešati vsa ženska srca z enim samim pogledom, potem pa se vsem umika. Čudno je, da so mlade žene bolj zaljubljene kakor ogorčene. Pri vsem tem pa je Marta prepričana, da je neka napetost med njo in Markom že od prvega trenutka, ko sta se seznanila.

Marko Šiluk je nevaren človek. Nihče ga ne poskuša prisiliti, da bi se malo bolj posvečal Sonji, ki se pojavlja povsod, kjer je povabljen Marko. In nihče bi tega tudi ne prisilil, da bi ne plesal vsak drugi ples z Marto in bil nekoliko obziren do Tomaža. Toda Tomaž ni ljubosumen. V svojem petletnem zakonu ni bil še nikoli ljubosumen, zato ga tudi Marko Šiluk ne more vznemiriti.

Tomaž stoji na drugem koncu dvorane, in Marta ve, da govori z možmi o svojih poslovnih rečeh. Marta pleše z Markom, se smehlja njegovim besedam in Sonjinemu prizadevanju, včasih pa pogleda tudi na drugi konec dvorane. Marta ve, da je Tomaž zatopljen v poslovne pogovore, ve pa tudi, da čuva vhod v dvorano tako dolgo, dokler ne pride Mira. Mira je lepa temnolaska in prava ženska. Vznemirja ozračje okrog sebe. Marta ne bo nikoli pozabila na Markov pogled, ko je prišla takrat Mira k njima. V naglici, z vročično nestrpnostjo kakor vselej je stopila v sobo, kjer je sedela Marta s Tomažem pri običajnem večernem pogovoru. In z njo je prišla sapica zunanjega življenja, drugačnega, naglega, opojnega življenja, nevarnega za moža Tomaževih let. Tomaž je bil v starosti, ko so moški na meji ljubezni in trgovine. Bolje povedano: ko prehajajo v čisto poslovni svet, a jih močan vrtnec življenja še lahko potegne za seboj.



Rajši več kakor premalo!

Čim več prostora, tem udobnejša in lepša je vožnja. Podobno je pri zajtrku. Bela kava nam bolj ugaja, če je pripravljena z dobro mero »Pravega Francka«, kajti ta kvalitetni dodatek daje kavi fin okus in lepo barvo ter je poleg tega zdravju koristen.

Franck
KAVNI PRIDATEK

Mira je prišla v njuno življenje v tem trenutku.

Prišla je v svojem temnem klobuku in z žarečimi očmi, v katerih so se pobjiskovale iskre, ki jim podležejo moški že prvi večer. Razpršila je okrog sebe nemir in vonj močno utripajočega življenja. Potem je odšla, in za njo je ostal mučen molk. In Marta ni mogla niti reči, da sovraži Miro. Čutila je njeno brezskrbnost in znala oceniti čar njene bitja. In pri tem je mislila na novost njenega pojava in na pet let svojega zakona, v katerih je Tomaž dan za dnem spoznaval vsak tresljaj njene srca.

Potem je prišel Marko Šiluk in ji je povedal nešteto nevarnih neumnosti. Znal jo je najti povsod in vselej je prišel malo prej kakor Tomaž. Pri tekmah, doma, v gledališču, pri znancih. Marta je imela na primer občutek, da bi danes ne bil prišel Marko sem, ko bi ne bila povabljen ona in Tomaž. Sicer pa je Sonja, ki je bila večkrat kar neprijetno odkritosrčna, povedala to Marti pred Tomažem: »Hodim povsod tja, kamor sta vidva povabljena. Zato ker bo tam gotovo tudi Marko Šiluk.« Marta se je malo prestrašila, toda na srečo Marko ni bil ljubosumen. Dejal je: »Sva prav dobra prijatelja z Markom, poznam ga že iz študijskih let.«

V resnici je čutila Marta hlad, ki se je zadnji čas vsilil med njo in Tomaža. V poslednjih dneh se ji je zdelo, da se ji Tomaž skoraj izmika. Prihajal je tako pozno domov, in nekoč, ko je našel doma Marka, se je opravičil, češ da

mora takoj zopet oditi, in se je res kmalu odpeljal. Ne, nikoli ni bil ljubosumen. In v Marti je vstajala divja želja, da bi storila nekaj prismojenega, da bi ne ostala na strani in zlasti, da bi ne ostala sama v trenutku, ko bi nedvoumno ugotovila, da je Tomaž podlezel Mirinemu izzivanju. In potem je segla po telefonu, da bi povabila Marka in preživela večer z njim, se mu vrgla v naročje in končala samo to, kar je slutila. Nazadnje pa jo je vselej zalil val hrepenenja po prihodu Tomaža. Toda njuni večeri so bili krajši in manj zgovorni. Marta je odhajala v svojo spalnico in mislila na dva moža: na Tomaža, ki se je izpremenil in je blodil po njunem skupnem domu kakor tujec, in na Marka Šiluka, viharnega, potrpežljivega in od dne do dne bolj vsiljivega.

Marta si je bila v svesti škandalov in preokretov, ki so razvezovali nekatere zakone, toda pri svojem zakonu ni na to nikoli mislila. Ali je mogoče, da bi bilo tudi pri njej tako? To je večkrat premišljevala. Še nikoli ni nobeden izmed naju ničesar takega storil, menda tudi Tomaž ne. Pa vendar se ji je zdelo, da je ta trenutek strašno blizu.

Mira je za štirinajst dni odpotovala, včeraj se je spet vrnila in danes so jo tukaj vsi pričakovali. Marta je vedela, da bo privihrala kakor živelj, ki razburja živce in srca polovice navzočih, živce in srce Tomažev. Mira očitno sploh ni računala s tem, da bi mogla Marti povzročiti kako bolelost. V zadnjem času ji je nešteto krat pokazala, da

smatra njeno zadevo za čisto odkrit primer, in je gotovo verjela, da se Marta v zadevi svojega moža ne bo vmešavala. V njej je bilo nekaj sebičnega, sama ni mogla za to, in Marta je zaradi tega ni mogla obsojati. Mira je bila tako privlačen človek!

Marta se izprehaja sem in tja z Markom. Čez nekaj časa se domisli, stopi k Tomažu in izpregovori z njim nekoliko besed. Toda naredi dva koraka, in nekdo zraven nje pravi:

«Mira je tukaj!»

Mira je tukaj! si ponavlja Marta, pogleda k vratom in jo vidi. Mira ima prelepe lase in ženski obraz, ki ga tudi danes lahko izmenjujemo pikantnega. Njene oči so globoke, nagle in žareče. Mira vstopa z naglimi, drobnimi koraki, in Marti se zdi, da okrog nje strašno šumi. In Tomaž gleda odzadaj čez vso dvorano na prihajajočo Miro. V enem trenutku se sreča njegov pogled z Martinim, toda le za hip. Mira se površno klanja sem in tja in gre naravnost k Tomažu. Tomaž jo gleda kakor zamaknjen, ko drži njeno roko v svoji.

Marta začuti Markove prste na svojem laktu. Stisne se z ramo k njemu.

«Mira je spet lepa», pravi brezbarvno. Marko zmigne z rameni.

«Prav za prav je to čudno», pravi. «Vsi to trdijo, ampak mene ta tip žensk ni nikoli mikal. Marta, ali je to vaše srce, ki tako močno bije? Ali se nočete malo izprehoditi zunaj?»

Oba sta enako močna in se ne preneseta, Mira in Marko; zato je tako, si misli in se obrne, da bi odšla skozi visoka vrata v toplo noč. Pod zelenim drevjem hodi po vrtu, stisnjena k Marku. Ali jo Marko šiluk ljubi? Obraca se k njemu in se ustavi. Rada bi ga naravnost vprašala, toda ustraši se. Markov pogled je žgoč, in njegov obraz je nevaren. Marta se zagleda v njegove ustnice; ima lepa usta. Marta se zaveda nevarnosti in se lahko odmakne. Ah, Tomaž! Ali je tukaj, zraven v dvorani? Ali daleč, v drugem mestu, ali več let daleč? Z Miro ali brez nje? Ne, Marta, če pride to, ne bo tako strašno, kakor si mislila; tu je Marko, glavno je, da je tukaj Marko in da je tako zaljubljen, tako mlad po hrepenenju in pogumu, da zažiga tudi v njej iskrice vznemirjenja, v katerih se pogreza celih pet let s Tomažem...

Potem sedi na stari kameniti klopi pod košatim drevesom. Marko stoji za njo — Marta čuti na čelu vroč dih. Ves svet izgublja v tem trenutku neprijetne obrise, razsvetljena okna dvorane, smeh in govor in godba se izgublja, z njimi se oddaljujeta Mira in Tomaž, in Marko govori blazne besede o svojem odpotovanju:

«Marta, hočete z menoj?»

«Daleč? Zelo daleč, Marko!» sliši Marta samo sebe in se smehlja. «Nekam, kjer sveti sonce dan in noč in kjer hodijo tuji ljudje po vroči, nenasitni zemlji...»

Marta zapira oči, svet se ziblje v melodiji, prihajajoči iz odprtih oken.

«Tomaž», pravi Marta; toplota Markovega diha izgine, sliši ga prihajati.

«Tomaž ljubi Miro», pravi kratko Marko.

Tomaž ljubi Miro, Marta si teh besed ni še nikoli rekla; to je čudno. To zveni ostreje kakor vse predstave. Tomaž ljubi Miro.

Mira je kakor lepa stvarca. Lahko seže roka po njej prej, kakor se tega kak mož zave. Toda Tomaž je še tu, čisto blizu je celih pet let njunega življenja. Ne, Tomaž ni nikoli ljubil Mire, Tomaž ne, Tomaž bi to povedal, gotovo bi povedal, si misli.

Marta bi najrajši vstala in se šla prepričati, ali Tomaž in Mira... V tem trenutku se spomni, kako je Tomaž božal njene lase. Obrne se k Marku. Njegov obraz je tako mlad, morda je res mlajši kakor ona. Marko ima nekoliko ženske ustnice, ji pride na um. Rada je imela senco skrbi na Tomaževem čelu, vselej je bila zadovoljna, kadar je njen mož govoril z njo o zasebnih poslovnih zadevah. Včasih ji je prinesel kake račune, uganjala sta neumnosti in se smejala pri izpolnjevanju kake menice kakor dva otroka, ki imata tako reč prvič v roki.

«Ako bi vi gotovo vedeli, Marta, da Tomaž...»

«Ne», pravi Marta, ki tega noče slišati. «Pojdite in prinesite mi kozarec nečesa, pojdite!»

Gleda za tem vitkim in mladim možem in začuti strašno osamelost, ker ni pri njej več Marka, in vse njene misli se sučejo spet okrog Tomaža in Mire. Podpira si čelo z rokami in zapira oči. Rada bi si s silo nazaj priklicala tisti trenutek na vrtu, toda Markov obraz

je zdaj podoben samo mlademu dečku, ki ga je opijanal trenutek, in Marte se polasiča utrujenost in otopelost.

«In če bi Tomaž ne ljubil Mire?» pravi glas za njo. Marta zre predse in potegne z rokami po čelu. Tomažev glas spoznava po sladkih tonih petih let, nekaj, kar ji je nadvse blizu, ji zalije srce.

«Tomaž!» pravi bolestno trudno in se nasloni.

«Ko bi bilo vse to samo nesrečno nezaupanje v poslednjih dneh,» govori Tomaž, «ko bi bilo vse to le neumnost umikanja drugega pred drugim — in prav za prav za nič in nič, Marta...»

Marta počasi vstaja.

«Misli sem, da je Mira — tako lepa», pravi. Tomaž se smehlja. Na ves obraz se smeje. Marta ve, da ga takega ni videla že več mesecev.

«Nekaj strašnega je raziti se zaradi golega nesporazumljenja, Marta. Ti in jaz sva bila ljubosumna brez vzroka, morda zaradi enega pogleda, pravi potem. In Marko, ki je prihajal s kozarcem v roki, je dolgo zrl tja, kjer je pustil Marto.

Dva človeka sta tam, mož in žena. In Marko šiluk pozna Tomaža. Neopažen stoji nekaj časa na koncu poti in odboj svetlobe iz oken riše na njegovem mladem obrazu ostre črte.

«Na zdravje!» pravi zamišljeno Marko šiluk, dvigne kozarec k ustom, potem pa ga vrže v mehko travo. Nato odhaja tiho proti razsvetljeni verandi, zakaj Marko šiluk zna, četudi se je nevarno zaljubil v Marto, biti eden izmed tistih malo ljudi, ki se olikano in obzirno umaknejo s poti pred srečo drugih.

Profesor.

«Zakaj ni vzela vaša hčerka tistega profesorja?»

«Ampak prosim vas — on ji je vsa pisma, ki mu jih je pisala, vračal popravljena!»

Grožnja.

Ona: «Poslušaj, Mirče, če te še enkrat zalotim, da poljubljaš našo kuharico, bom kuhala sama!»

*

On: «Škandal, kako slabo je tale ulica razsvetljena!»

Ona: «Le nikar ne bodi krivičen! Ko še nisva bila poročena, si vedno pravil, da je razsvetljava te ulice neopravičljiva potrata luči.»

*

«Dragi prijatelj, za klobase, ki si mi jih poslal, se ti lepo zahvaljujem. Pri vojaki vse prav pride. V moje veliko veselje je stalo na romanu, v katerem so bile zavite, «Nadaljevanje sledi». V tej nadi te lepo pozdravlja Tvoj Miro.»

*

Kmet: «Prosim nekaj za pokvarjen zelodec.»

Lekarnar: «Kdo pa si je pokvaril zelodec?»

Kmet: «Doslej še nobeden — ampak jutri imamo pri nas svatbo.»



Lovska.

Ondan se je čudil lovec začetnik, ki ga je vzel prijatelj s seboj na lov:

«Zakaj zapiraš eno oko, kadar streliš?»

«Prismoda! Mar misliš, da bi kaj zadel, ako bi zaprl obe oči?»

Nesporazum.

Gospod Luznar je prišel v gostilno z namenom, da si bo naročil kaj prav posebnega. Vprašal je natakarja:

«Ali imate žabje krake?»

«Ne, gospod,» je odgovoril natakar, «revmatizem imam, zato tako nerodno hodim.»

Pri seji spiritistov.

«Tiho,» je rekel medij, «vidim duha vaše žene...»

«Kaj pa pravi?»

«Nič, molči.»

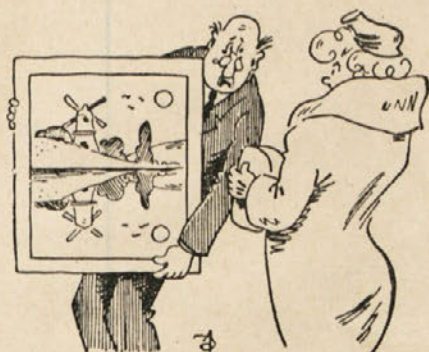
«Potem pa ni ona!»



Kvalitetna
optika

Dipl. optik
Zajec

LJUBLJANA
PASAŽA
NEBOTIČNIKA



«Tisoč dinarjev... to je pa vendar poceni! Saj sta kar dve sliki!»

Mornarska.

Gospodična: «Kje pa imate prav za prav svojo ženo?»

Mornar: «Doma.»

Gospodična: «No, in kje ste doma?»
Mornar: «Ampak — mi mornarji smo povsod doma.»

V šoli.

Gospod katehet je pripovedoval:

«Oče izgubljenega sina je padel na obraz in jokal. Kaj mislite, otroci, zakaj je jokal?»

Molk v razredu. Zdajci se je oglasil Tonček, ves vesel da jo je pogodil:

«Prosim, gospod katehet, ali bi vi ne jokali, ako bi padli z obrazom na tlak?»

Moderna.

«Ampak, Andro, sedi bliže k meni — saj ni treba, da bi vsak takoj vedel, da sva mož in žena!»

Pravi krokar.

Ondan se je držal gospod Vinorad kandelabra; kolcalo se mu je, in on je modroval:

«To je grozno! Jaz se sploh več ne spoznam. Predvčerajšnjim sem prišel domov včeraj zjutraj, včeraj sem prišel domov šele danes in zdaj ne vem, ali ne pridem jutri domov šele pojutrišnjem...»

Ne ženi se zaradi denarja.

Ameriška milijonarka stoji pred poroko. Pravi svojemu ženinu: «Tom — nekaj me muči, namreč to, da ves svet misli, da se hočeš poročiti z menoj zaradi denarja.»

«Pusti, naj govori svet, kar hoče! Kaj bi se menila zanj?!» je lahko-miselno odgovoril ženin.

«Ne, Tom; hočem se prepričati, da je še na svetu nesebična ljubezen. Veš kaj — darujem tri četrte svojega premoženja za misionarske namene.»

Ženin nič ne odgovori. Vzame klobuk in gre proti vratom.

«Kam greš, Tom?»

«Proč. Misionar bom postal.»

Posojilo.

«Prejšnji teden sem ti posodil sto dinarjev za čisto kratek čas.»

«Seveda, saj v dveh urah nisem imel niti dinarja več.»

Uganke štev. 10

Začetek je na strani 353

Skrivalnica. (15 točk.)

Objava, nebo, volk, grahor, kruh, škarije, kofein, Kandija, koruza, noge, kocen, napev, nogavice, pilot, revmatizem, golazen, mladost, dosti, kriza, pastir, otava, marelica, kozorog, beseda.

Vzemi iz vsake besede po dve zaporedni črki in sestavi nauk pesnika Vodnika o sadjarstvu.

Zlogovnica. (6 točk.)

Iz zlogov:

da, duh, ga, i, na, o, stra, va, va, vol sestavi besede naslednjega pomena:



Poslednji list.



Zobobol lahko odstrani VERAMON.

Veramon se nadalje uporablja pri glavobolu, po preveč zavzitem alkoholu, pri bolečinah ran in boleštni menstruaciji.

Zavitki z 2 tabletama in z 10 ter 20 tabletami se dobe v vseh lekarnah.

VERAMON

Oglas reg. pod S. Br. 31896 od 5. XI. 1938.

1. velika reka; 2. dežela ob Jadranskem morju; 3. običaj; 4. grd človek.

Vse prve in četrte črke od zgoraj navzdol povedo lep in koristen nasad.

Magičen lik.

(4 točke.)

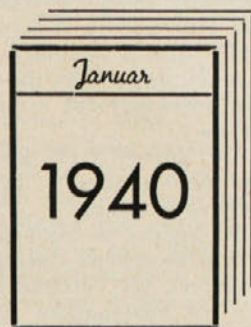
A	A	A	A	A
A	Č	E	E	I
I	K	N	N	N
N	N	O	O	R
R	R	R	R	V

Besede pomenijo: 1. žuželka; 2. zapreka; 3. ljubek; 4. borilnica; 5. rano-celnik.

Dobro bo, da tudi vi veste, da se izdeluje «Kneippova sladna kava» samo iz prvovrstnih izbranih surovin na poseben, preizkušen način. Vsled tega je v kvaliteti nenadkriljiva. Vsako zrnce «Kneippove» vsebuje praženi sladni sladkor, kar je bistveno. Pri uporabi je «Kneipp» izredno izdaten.

Egiptovska kuhinja.

V najstarejši zdravniški knjigi, ki jo poznamo in ki jo je napisal neki egiptovski zdravnik pred 5000 leti, je posvečen znaten odstavek cikoriji, ki so jo Egipčani zelo cenili in jo redno uživali zavoljo redne prebave. Prednosti te blagodejne rastline uživamo mi danes v beli kavi s Pravim Franckom, katerega izdelujejo iz korenin domače, požlahtnjene cikorije.



BOGATO IZBIRO
VSAKOVIRSTNIH KOLEDARJEV

Vam nudi lahko samo litografija

ČE MAŽAR

JOSIP

Ljubljana, Igriška ulica št. 6 – Telefon št. 25-69

ki je vodilna jugoslovanska tovarna koledarjev

*

*Odlična izdelava in nizke cene presenečajo vsakogar.
Zahtevajte obisk našega zastopnika, da se prepričate
o prednostih, ako kupite naravnost od proizvajalca.*

*

«Priatelj» izhaja vsakega 5. v mesecu. Rokopisi se ne vračajo.
Naročnina je: Letno 12 števil revije «Priatelj» Din 62.—.
Če se plačuje v obrokih, je četrtletna naročnina Din 16.—

Odgovorni urednik Emil Podkrajšek v Ljubljani.
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Dalmatinova ul. 8/I. Tel. 21-32.
Tisk Delniške tiskarne d. d. v Ljubljani. Za tiskarno odgovoren Franc Pintar.

KLIŠEJE

ENO- IN VEČBARVNE

JUGOGRAFIKA

LJUBLJANA, SV. PETRA NASIP 23



Dr. R. W. Pearson

ZDRAVJE

s pomočjo zdravilnih svojstev zelišč, odnosno **«Hersan čaja»**, mešanice posebnih zdravilnih zelišč po predpisu doktorja R. W. Pearsona, šefa zdravnika v Bengaliji (Angl. Indija).

Po dolgoletnih izkustvih je določena vrednost **«Hersan čaja»**, in sicer z nedvomnim uspehom

pri boleznih: pri poapnenju arterij, pri bolezni kronnega obtoka, ženskih boleznih, med menstruacijo (mesečnim perilom), pri migreni, revmatizmu, boleznih ledvic in jeter, motnjah v želodcu, pri zastrupljenju, zapeki, protinu, črevesnih boleznih, hemeroidih, pri splošnem in preneglem debelenju, zoper zgago. — **«Hersan čaj»** se dobi v vseh lekarnah. Vzorec Vam pošlje brezplačno:

RADIOSAN, ZAGREB, Dukljaninova 1

Reg. štev. 14.091/1935

HERSAN



BAL



Otona Ring-a tekoči lep

Syndetikon

skleji, zlepi, skita vse.

Jože Žabjek

KNJIGOVEZNICA

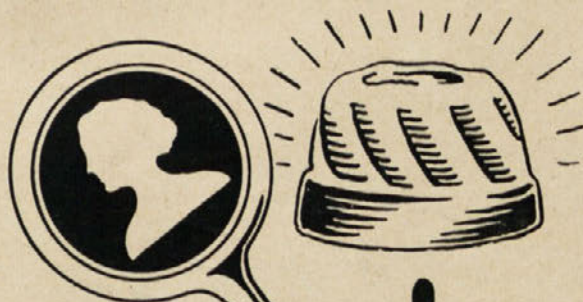
LJUBLJANA

DALMATINOVA 10



Najmoderneje urejena delavnica za vsa knjigoveška dela. Hitra in točna postrežba pri nizkih cenah. Izdelovanje posebnih akcidenčnih vezav po individualnih osnutkih. Trgovske knjige po naročilu, lastni črtni stroj za vse vrste rastriranih tiskovin. Izvirne platnice za **«ŽENO IN DOM»**

TELEFON 24-87



Pripravi
ga z

«Backinom»
DR. OETKER JEVIM
pecilnim praškom

PRESKRbite SI PRAVOČASNO DOBRO OBUTEV



15

48321-646 Din 15.—
Otroški čevlji iz lakirane gume s trpežnimi podplati. Ne prepuščajo vode.



29

28425-6608 Din 29.—
Ženski lakirani čevlji iz gumijske zaponke. Varujejo nogo pred vlago in mrazom.



29

2403-61000 Din 29.—
Posebno lahki, trpežni in praktični usnjeni čevlji za televidbo in sport.



79

4767-68802 Din 79.—
Prinašamo bakandže, ki jih nosijo najrajši poljedelci in delavci. Mastna kravina in nepromočljivi gumijasti podplati so najboljša garancija njih trpežnosti.



19

58972-607 Din 19.—
Lakirane otroške opanke z ojačenimi podplati in lepim okrasom. Za jesen in zimo najboljša obutev za podeželske otroke.



39

7225-44 Din 39.—
Kadar se vrnete domov z dela, se boste najboljšje odpočili v teh udobnih copatah iz volnenega dubla z debelimi filcstimi podplati, prevlečenim z usnjem.



29

46347-609 Din 29.—
Oglejte si te tople čevlje za mrzle jesenske dneve! Izdelani so iz volnenega sukna s trpežnimi gumijastimi podplati. Otroški Din 19.—, ženski Din 25.— in moški Din 29.—



129

3967-64941 Din 129.—
Visoki moški čevlji iz boksa z usnjenimi podplati in gumijastimi petami. Odlikujejo se posebno s svojo udobno široko obliko.



49

5861-24803 Din 49.—
Srčkani otroški čevlji iz take, kombinirani s flinom boksom. Priporočamo jih posebno radi njih udobnosti.



79

2625-66155 Din 79.—
Lahki usnjeni čevlji iz boksa z usnjenimi podplati in srednjimi petami. Udobni za vsako priliko.



39

0707-68001 Din 39.—
Močne in udobne opanke z usnjenim jermenom in z gumijastimi podplati, ki so ojačeni z žebji. Lub je napravljen iz enega kosa, zato ni nevarnosti, da bi se razdvojil.



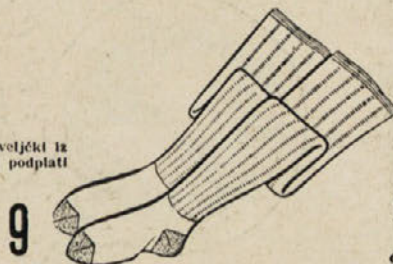
99

28997-693 Din 99.—
Moški gumijasti lakirani čevlji, podložni s toplo flanelo. Pozimi jih nosi ves svet, ker so v njih noge vedno tople in suhe.



59

6922-44609 Din 59.—
Okusni in močni otroški čevlji iz močnega boksa z usnjenimi podplati in petami.



9

ZORA Din 9.—
Dolgotrajne in močne bombažne nogavice za delo in dom. Pritjubljene so zlasti gospodinjam.



9

CEŠLJANE Din 9.—
Tople dolgotrajne in poceni nogavice za štrpae. Neopodno potrebne so za gumijasto obutev.



5

DERAN Din 5.—
Posebna poceni otroške patent bombažne nogavice. Peta in prsti so se posebno ojačeni.

Roto